BÜTÜN TÜRKİYE'NİN BAHSETTİĞİ YAZI SERİSİ DEVAM EDİYOR

İSMET PAŞAYLA 10 YIL

565

AKİS

İŞÇİ ÜZERİNE OYNANAN OYUNU VESİKALARIYLA AÇIKLIYORUZ







TÜRK - İŞ'Çİ SEYFİ DEMİRSOY

T.İ.P. Cİ M. ALİ AYBAR

Sayı: 565 Cilt: XXXII Yıl: 11

Sahibi ve Başyazarı :
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu :
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tunca Aksoy (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — **Dış Haberler Kısmı:** Halûk Ülman — **Magazin Kısmı:** Jale Candan — Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — **Sinema:** Nijat Özön — **Tiyatro:** Lûtfi Ay.

Resim
Ali Parmakerli

Erdoğan Çiftler
Kapak Kompozisyonu
SAN Organizasyon

Kapak Baskısı
Teknik Ofset

Fotoğraf
T.H.A.
Sungar Taylaner

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No: 15/2
Tel : 11 89 92
P. K. 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel : 10 61 96

Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi
Klişe

Abone Şartları

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25,00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :
15.4.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi en ilgi çekici safhalarından birine gelmiştir. Yazıda bir de tarihî hadisenin üzerine ilk ışık tutulmakta, 1937 yılında İsmet İnönünün Atatürkün Başbakanlığından hangi şartlar altında ayrıldığı hikâye olunmaktadır. Seride, yeri ve zamanı geldiğinde, bilhassa 1954-64 devresini daha iyi aydınlatabilmek için daha eskilere ait hadiselerden de bahsedilecektir. Her halde bu seri, yakın tarihimizle alâkalı en önemli eseri meydana getirecektir.

Nitekim, son iki haftadır AKİS'in bütün yurtta gördüğü son derece büyük rağbet umumî efkârın da aynı inanca varmış olduğunun delilini teşkil etmektedir. Hemen her gün bayilerimiz ve okuyucularımız derginin 563. sayısından bu yana çıkmış sayılarını daha fazla miktarda istemektedirler.

Bu arada, dergiye abone olmuş bulunan okuyucularımıza bir hususu hatırlatmak isteriz. Kendilerine dergi gönderilmesine banka veya posta havaleleri dergi idarehanesine geldikten sonra başlanabilmektedir. Banka veya PTT bu havaleleri, para kendilerine yattığı gün gönderememekte, ister istemez bir küçük vakit arada geçmektedir. Bundan dolayı bazı abonelerimiz meraklanmışlardır. Merak edilecek bir husus yoktur. Dergiler, hangi sayıdan itibaren abone olunmuşsa, havale geldiğinde o sayıdan itibaren postalanmaktadır. Bu itibarla koleksiyonun eksik kalması gibi bir tehlike mevcut değildir.

Okuyucularımızdan her hangi bir sebeple serinin başını kaçırmış olanlara da, her bir sayı için 125 kuruşluk posta pulu gönderdikleri takdirde daha bir süre o sayıları temin etmemiz kabil olacaktır. Seriyle ilgili cilt kapakları da yavaş yavaş hazırlanmaktadır. Cilt kapağının bedeli 7,5 liradır. Abone olmak isteyenler veya seriyi kütüphanelerinde saklayacakları için cilt kapağı arzu edenler bunların bedellerini "Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğü - Hesap No. 641/5911" adresine yatırdıkları takdirde servislerimiz taleplerini derhal yerine getireceklerdir.

AKİS, memleketin seçimlere gitmekte olduğu şu sırada, ana vasfı olan haber verme görevini de dikkatle yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda bulacağınız "İşçiler" yazısı günün tartışılan bir önemli konusunu bütün içyüzüyle aydınlatmaktadır. AKİS iki hafta sonra da bir başka meseleyi, Türkiyedeki Petrol Dâvasını tam bir objektiflik içinde ele alacak ve umumî efkârı gerçeklerden haberdar edecektir.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

içindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 11 Sayı: 565 17 Nisan 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER



Kurban bayramında koyunlar

Sonra çıkar oyunu

Millet

Tatlı ye, tatlı konuş

Bayramların, insanlara aylâklığın doyulmaz zevkini taddırmasının haricinde bir faydası daha varsa, o da her halde herkesi ,tatlı sözler söyleyecek bir ruh haletinin içine sokmasıdır. Arkada kalan Kurban Bayramında milletçe bunun misali görüldü. Ellerine bir konuşma ve yazma fırsatı geçiren siyasiler ortalığın niçin gül pembe olduğunu ve istikbale neden ümitle bakmamız gerektiğini terennüm ettiler. Fakat "yazıda romantizm"in en parlak örneğini A.P. Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel verdi. Mühendis Demirel Bayram Gazetesine yazdığı ve "Büyük bir milletin çocuklarıyız" diye başlayan yazısında fen âlemi kendisinin mühendis olmasıyla bir kazanç sağladıysa da edebiyat âleminin bu suretle belki de parlak bir yıldızdan mahrum kaldığını gözler önüne serdi. Orta Okul bitirme imtihanlarında ekseriya pek yüksek not sağlayan tahrir ödevlerini bile gerdie bırakan bu şairâne, hisli ve dokunaklı tiradında Süleyman Demirel kısa cümleleri meharetle kullanıyor, sık sık satırbaşı yapıyor, tek veya iki cümlelik paragraflarla söylediklerine kuvvet kazandırıyordu. A.P. Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı bir modern Polly Anna gibi "insanlar iyidir", "birbirimizi sevelim", "cennet yurdumuzu kalkındıralım" diyor, sonra bir Jefferson tavrıyla çeşitli korkulardan âzâde yaşamak mutluluğunu dile getiriyordu.

Hiç şüphe yok ki bu iyiniyet ve iyi söz dolu yazı yurtta ferahlık yaratmıştır. Süleyman Demirel his tellerinden meharetle çıkardığı sesler arasında kendisine yapılan ve pek dokunduğu anlaşılan ithamlara, ticaret hayatındaki başarılarına ait bir takım hatırlatmalara da dokunuyordu. Bunlar da yapılmazsa huzurun tam olacağını imâ ediyordu. Fakat bir ortağı Radyoyu bir Sahibinin Sesi yapmaya çalışırken, bir başkası Nasyonal Sosyalist fikirlere kapısını açarken, öteki, müesseseleri topyekûn töhmet altında bırakırken ve

HAFTANIN İÇİNDEN

Sayın Cumhurbaşkanı! Lütfen...

Metin TOKER

Türkiyede sayın Cumhurbaşkanları saygıdeğer makamlarının ve ulu görevlerinin gerektirdiği dokunulmazlıklarla donatılmışlardır. Sayın Cumhurbaşkanlarına saygısızlık dahi kanunlarımızca suç sayılmıştır. Sayın Cumhurbaşkanlarından bahsedilirken kelimeleri daima dikkatli seçmek, bir takım ölçüleri hiç aşmamak sadece bu kanunların icabı değil, ayrıca basit vatandaşlık görevidir de.. Bunun sebebi sayın Cumhurbaşkanlarının bir nevi bayrak olmaları, gündelik tartışmaların üstünde kalması icap eden bir mevki işgal etmeleri ve devletin temsilcisi olarak bilinmeleridir. Sayın Cumhurbaşkanları aynı zamanda sorumsuzdurlar. Onların hareketlerinin sorumluluğunu Hükümetler taşırlar. Sayın Cumhurbaşkanlarının hareketlerinden ve sözlerinden Genel Sekreterleri bile sorumlu tutulamazlar. Tıpkı Genel Sekreterlerinin hareketlerinden ve sözlerinden sayın Cumhurbaşkanlarının sorumlu tutulamadıkları gibi..

Fakat bu zırhlar Türkiyede sayın Cumhurbaşkanlarına bir mükellefiyet yüklemektedir: Günlük politikaya, hattâ politikaya hiç girmeme mecburiyetleri! Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası Cumhurbaşkanının hak ve yetkileri kadar görevlerini de belirtmiştir. Bu görevleri yerine getirmeyen, hele, sık sık iç ve dış politika hakkında -üstelik çoğu son derece isabetsiz ve talihsiz- beyanlarda bulunmaktan sayın varlıklarını alakoyamayan sayın Cumhurbaşkanlarının durumlarının ne olacağı üzücü bir mesele olarak memleketin karşısına çıkmaktadır.

Bir Cumhurbaşkanı Anayasanın kendisine çizdiği hududu hiçe sayarsa ne olur? Bu, cevabı kolay olmayan bir sorudur. Anayasalar, devletin en yüksek mevkiine yükselmiş bir sayın şahsiyetin bazı icapları kendiliğinden düşüneceği esası gözönünde tutularak hazırlandığı için bir takım hususları açıkça derpiş etmezler. Bir Anayasada, elbette ki sayın Cumhurbaşkanının hangi bastonları taşıyıp hangilerini taşıyamayacağı tasrih olunmaz. Zira bir Anayasanın hazırlayıcıları bir sayın Cumhurbaşkanının, üzerinde bir siyasi partinin âlâmet-i fârikası bulunan bir bastonu taşımaması gerektiğini düşünmek dirayetini kendiliğinden gösterebileceği fikrini yüreklerinde muhafaza ederek çalışırlar. Böyle olduğu içindir ki bir sayın Cumhurbaşkanı "Ben yaparım, olur" prensibini benimser de kendisini bazı mükellefiyetlerden âzâde sayarsa bunun zararını sorumluluk sahipleri kısa, sorumsuz sayın Cumhurbaşkanları ise daha uzun vadede görürler.

Bugün, açıkça söylemek de bir vatandaşlık görevidir ki sayın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel bu konuda titizlik göstermemek suretiyle tekrar bazı vahim ihtilâtlara sebebiyet vermek istidadındadır. Böyle ihtilâtlar yakın geçmişte Hükümetleri çok üzmüştür. Hükümetler, doğan hasarları tamir edebilmek için gayret sarfetmişlerdir. Bu onları, sayın Devlet Başkanına gerekli ikazda bulunmak mecburiyetiyle karşı karşıya bırakmıştır. İhtilâtlardan bazıları dış politikayla ve Kıbrısla ilgili olmuştur. İhtiyatsızca, fazla düşünülmeksizin, bir gezinti sırasında sarfedilmiş sözlerin gerçek değerini bilhassa yabancılara anlatmak kolay olmamıştır. Bunlar, sözü, sarfedenin mevkiine bakarak değerlendirmek temayülünü göstermişlerdir. Hükümet durumu olduğu gibi izahta güçlük çekmiştir. Nazik konular, nihayet devlet hayatı mazisi maalesef pek fazla olmayan kimselerin hemen fikir beyan etmelerine elverişli sahalar değildir. Sorumsuz sayın Cumhurbaşkanları için böyle sahalardan uzak kalmak düşünülebilecek en basiretli hareket tarzıdır. Kıbrıs, dış politika ve tabii Patrikhane bu çeşit konular arasındadır.

Sayın Cemal Gürselin, zararı çok söylenmiş ve hatırlatılmış bir davranıştan kendisini niçin alamadığı kesinlikle belli değildir. Sayın Cemal Gürselin konuşmaktan ziyadesiyle hoşlandığı bilinen bir husustur. Nitekim bu âdeti M.B.K. devrinde öyle tadsız hadiselere ve istenilmeyen ihtilâtlara yol açmıştır ki en sonda resmi makamlar gazetecileri, o sırada sayın Cemal Gürselin çalıştığı Başbakanlığın önünden belirli saatlerde uzak bulundurmak yolunu tutmuşlardır. Fakat sayın Cemal Gürsel konuşmamaya dayanamamış ve gazetelere telefon ettirerek muhabirleri Başbakanlığa giriş ve çıkış saatlerinde orada hazır bulunmaya davet etmiştir. Kendisinden sık bahsettirmek arzusu bazı sayın şahsiyetler için adeta bir fizikî ihtiyaç da olsa bu şahsiyetler devletin başındaysalar bundan kendilerini alakoymaya çalışmakla mükelleftirler. Tabii başka bir ihtimal bu sayın şahsiyetlerin, bol konuşmayı bir popülarite vasıtası telâkki etmeleridir. Ama bir sayın Cumhurbaşkanının böyle düşünebileceğini sanmak kolay değildir. Her halde, bizde sayın Cemal Gürselin vaktiyle MBK üyelerinin, daha sonra başka çevrelerin yapmaya mecbur kaldıkları ikazlara rağmen ve Anayasanın manevi hudutlarını aşarak, belki de bu ikazların bugün, bu ikazları yapmakla görevli olanlar tarafından yapılamamasından faydalanarak tartışmalı konuların içine girmesi hiç iyi karşılanmamaktadır.

Bir sayın Cumhurbaşkanı devletin sorumlu şahsiyetleriyle kapalı kapılar arkasında istediğini konuşmak, fikirlerini söylemek, arzuladığı telkinleri onlara yapmak hakkına sahiptir. Bu telkinlere iltifat edip etmemek tabii o şahsiyetlerin bilecekleri ve kuvvetleriyle dengeli bir husustur. Kusurlu olan davranış sorumsuz sayın Cumhurbaşkanlarının açıktan, kendilerine hiç cevap verilemeyeceğmiş zannı içinde bir takım vaziyetler almalarıdır. Bu ihtiyatsızlık tadsız sürprizlere vesile verirse hiç kimsenin şaşmaması lâzımdır. Nihayet dikenli konuların, gerekli dikkat gösterilmeden, iki lâf arasında en saygıdeğer ağızlardan talihsiz tefsirlere tâbi tutulmasının sebep olabileceği zarar böyle bir sürprizin doğurabileceği üzüntüden çok daha büyüktür.

Türkiyenin nihayet bir şark memleketi olduğu da unutulmamalıdır. Bu Türkiyede bir sayın Cumhurbaşkanına "Aman efendim, öyle kerametler buyuruyorsunuz ki herkes kıskançlıktan ölüyor, komplekslere garkoluyor. Sizin konuşmanızı bunun için istemiyorlar. Ulu şahsiyetiniz dünyayı fethediyor. Konuşunuz efendim, konuşunuz" denmesi çok muhtemeldir. Bu çeşit etrafın, efendilerini hiç hoş olmayan sonlara götürdüklerine bu şark memleketlerindeki yakın tarih şahit değil midir?

Böyle hallerde yapılacak en iyi şey, Anayasayı şöyle bir dikkatli, tekrar okumaktır.

Parlâmento üyeleri şu ödenek meselesinin umumî efkârdaki tepkilerini bir türlü anlayamazlarken çizdiği memleket levhasının nasıl gerçekleşeceğini söylemiyordu.

Zira, dediği gibi "cehalet, sefalet, yokluk ve fıkaralığı âbideleştirmek, şiirleştirmek" elbette ki fayda sağlamaz ama bunlara karşı savaşın hangi usullerle, hangi silâhlarla, hangi zihniyetle yapılacağını izah etmeden de "Ne çok seversin gezsen Anadoluyu" türküleri söylemek kurban eti yiyemeyenlerin karınlarını doyuracak bir gıda niteliği taşımamaktadır.

Koalisyon Başbakanını Gürse'den buldu, programını İnönüden aldı. Şimdi de, anlaşılıyor ki fikirlerinin ilham perisi Polly Anna olacaktır.

Allah hepimize kolaylık versin.

işçiler

Sam Amca ve İvan Dayı

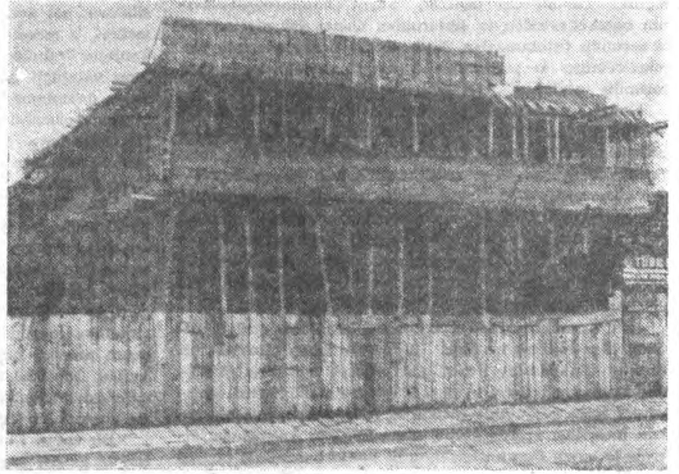
(Kapaktaki çekişme)

Bundan bir süre önce Ankarada, Yenişehirdeki Tuna sokağında bir inşaatın üstünde bulunan bir levha kaldırıldı. Levhada, inşaatın AID -"Amerikan Yardım Heyeti" diye bilinen Milletlerarası Kalkınma Teşkilâtı- yardımıyla yapıldığı belirtilmekteydi. İnşaatın sahibi Türk-İştir. Türkiyenin en büyük, en güçlü, 600 bin üyesi ve ayda 100 bin lira aidat geliri olan işçi teşekkülü kendi Genel Merkez binasını amerikalılardan alınan parayla yaptırmaktadır. Amerikalılar bu inşaat için 2 milyonu hibe, 2 milyonu kredi olmak üzere 4 milyon liralık bir yardım yapmışlardır. Fakat Türk-İşe "kökü dışarda teşekkül" silâhıyla hücumlar başlayınca dev konfederasyonun yöneticileri sevimsiz AID levhasını inşaatın üzerinden kaldırmayı akıllıca bir davranış saydılar.

Hemen hemen aynı günlerde bir başka işçi çevresinde bir başka hava esmekteydi. Zonguldak olayları, en ziyade Hükümetin ve bilhassa bazı Bakanların tecrübesizlikleri dolayısıyla patlak vermiş, silâhlar atılmış, ölüler ve yaralılar ortaya çıkmıştı. Türkiyede ilk defa işçi kanı akıyordu. Bahis konusu çevrede eller memnunlukla uğuşturuldu: Tarihi an, gelip çatmıştı! İşçilere okuduğu kitapların çerçevesinden çıkamamış, romantik tabiatlı, yahut özel maksatlı kimseler de katıldılar. Daha ne bekleniyordu? Niçin ileriye atılınmıyordu?

Türk-İşin Genel Sekreteri Halil Tunç, T.İ.P.'in Genel Sekreteri Rıza Kuasın kendisine böyle bir hava içinde gelip bir teklifte bulunduğunu açıkladığı zaman -Halil Tunç bu açıklamayı İzmirde bir basın toplantısında yaptı- işçiler arasında bir kıpırdanmanın mevcudiyeti sezildiği için memleket dikkatle doğruldu. Halil Tunçun açıkladığı şu oldu:

"— Zonguldak olayları sırasında TİP Genel Sekreteri Türk-İşe gelerek, bize 'Ne duruyorsunuz? Size bağlı bütün işçilere emir verin, hedef Zonguldak deyin. Bu gaye uğrunda işçiyi çarpışmaya dâvet edin' dedi. Kendisine 'Kime karşı çarpışacaklar? Orada işçi ile ordu karşı karşıya bulunuyor' dendi. Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri bu mukabelemiz karşısında aynen şu cevabı verdi: 'Mademki işçi ordu ile karşı karşıya, o halde ordu ile çarpışmaya!' O zaman Türk-İşin bir yetkilisi, TİP Genel Sekreterine şöyle dedi: 'Siz de işçiyi temsil ediyorsunuz. Bu işi siz yapın.' Bunun üzrine TİP Genel Sekreteri 'Biz o güce erişmedik. Eriştiğimiz zaman o işi de yapacağız' cevabını verdi..."



Türk-İşin inşaatı

Atı alan Üsküdarı geçti

Türk-İş Genel Sekreteri bu iddiayı ortaya attıktan sonra bir genelleme yaptı ve Türkiye İşçi Partisinin "İhtilâlci Sosyalizm Metodları" ile çalıştığını ileri sürdü. Böylece TİP, mevcudiyetini borçlu olduğu Anayasayı tahrip ve ihlâlle suçlanmış oluyordu. Tun cun hücumu, Türkiye İşçi Partisine yöneltilen hücumların en sertini ve Tunç "her an ispata hazırım" dediğine göre, ciddiyete en yakın olanını teşkil etti.

AID levhası Sam Amcanın imzasını taşımaktadır ama, "İhtilâlci Sosyalizm Metodları" İvan Dayının dünya proleteryasına bir vakitler açıktan, şimdi kapalı şekilde tavsiye ettiği hareket tarzıdır.

Bu hafta memleketin çeşitli çevrelerinde T.R.T. yi de, Ödenek Manevralarını da, hattâ Kıbrısı da geri iterek ön plâna çıkan İşçi Meselesi böyle doğdu.

İştah açıcı lokma: İşçi

Bugün Türkiyede işçinin bir kaç bakımdan çok güçlü ve elde edilmesi cazip bir zümre teşkil ettiği hiç kimsenin meçhulü değildir. Sendikacılık bir meslek olmuştur ve sendikacılar iyi para kazanmakta, bol menfaat sağlamaktadırlar. Siyasî partiler oya muhtaç olduklarından işçileri ve onların teşekkülleriyle yöneticilerini kendilerinden tarafa çekmeye büyük önem vermektedirler. Nihayet, Ordu ile Gençliğin bir "hareket kabiliyetine sahip kuvvet" olarak belirdiği ortamda "İhtilâlci Sosyalizm Metodları" ile hedeflerine varmak isteyenler işçi kütlesinde bir üçüncü "hareket kabiliyetine sahip kuvvet" görmektedirler. Şu anda işçi, bu üç sınıf "hırslı adam"ın mücadele sahası halindedir.

Zonguldak olayları, işçi bünyesindeki hareketleri ve mücadeleleri bir

aydır hızlandırmak ve açığa çıkartmak bakımından tam bir "katalizör" rolü oynadı. Zonguldak olayları öncesinde de bu büyük kitle içinde ayrılıklar, mücadeleler ve saflaşmalar vardı. Ancak, yeni yeni kendini bulmaya ve bir yaşama ortamına kavuşmaya başlıyan işçiler ve çeşitli sebeplerle işçi meseleleriyle ilgilenenler, işçi haklarının -pek bir karışıklık ve mücadele olmadan- yukarıdan aşağıya verilmiş olmasından dolayı, düşüncelerinde bir berraklığa varamamışlardı.

Zaten bu meseleler üzerinde söz söyleyenlerin kimisi çok cahil, kimisi çok kitabi, çoğunluk ise genellikle gerçeklerden uzaktır. Olaylara ve gelişmelere Türkiyenin şartları açısından bakabilmek için gerekli tecrübeden yoksundurlar. Bu tecrübenin kazanılabilmesi için daha, çok olayın yaşanılması, yılların geçmesi gerekmektedir. Her yeni olay, yanlış istikamette olanları uyartacak, olaylara doğru teşhis koyanların ise sayılarını artıracaktır.

Zonguldak olayları patlıyor

Zonguldak olaylarının, sosyal görüşler üzerinde âni denilecek kadar önemli tesirler yarattığı bir gerçektir. Bu olayların doğurduğu karışık ve hızlı gelişmeler çeşitli siyasî emeller için de birer fırsat sayıldı ve tasarlanan hareketler başlatıldı. Tabii bu hareketlerin başarı şansı da, harekete girişenlerin olaylar hakkında edindikleri fikirlerin doğruluk derecesine bağlı kaldı. Nitekim, olayları "beklenen tarihi büyük işaret" sayanlar hemen ileriye atıldılar, fakat biraz sonra dönüp te geriye baktıklarında havada kaldıklarını farkettiler.

Zonguldak olayları, özellikle Türk-İşe karşı olan, fakat bugüne kadar suyun altında bulunan eğilimleri cesaretlendirdi ve harekete geçirdi. Türk-İşe rakip bir konfederasyonun nüvesi olarak bir İşçi Dayanışma Konseyi kurulması teşebbüsü ile TİP ve ona yakın bazı çevrelerin Türk-İşe açıktan hücumları gelmeleri bu çeşitten gelişmelerdir. Zonguldak olayları sırasında bazı işgüzar gazetelerin, Türk-İş Başkanının bir teşhis için vaktin erken olmasından doğan ihtiyatlı beyanlarını "Demirsoy, olaylar komünist işidir dedi" diye tahrif ederek yaymaları da bu çevreler tarafından bir fırsat olarak benimsendi. Bu çevreler, aydınların her işin altında okmünist parmağı arayanlara duydukları öfkeyi bu yalan haberle Türk-İşin üzerine yöneltmek için kullandılar ve böylece yaratılan çatlak gittikçe büyütülerek, bugünkü duruma getirildi.

Zaten Türkiyede en çok görülen şey, yalan yanlış haberler karşısında derhal kesin vaziyetler almak ve köprüleri berhava etmektir. İhtiyat veya tahkik diye bir alışkanlık mevcut olmadığından, eskiden aynı paralelde oldukları kimselerden uzaklaşanlar, ayrılığa sebep olan ilk olayın doğruluk derecesini anlasalar bile, artık iş işten geçmiş olmaktadır. Bu lüzumsuz sertleşme sırasında, Türkiyenin en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İş, "satılmış olmak"la, "işçiyi kendi menfaatleri için kullanmak"la, "amerikan uşağı olmak"la itham edildi ve kendini müdafaa durumuna sokuldu. Oysa Türk-İşe karşı bu kampanyayı açanlar, ötedenberi süregelen fevri davranışları, yanlış teşhisleri ve gerçeklere uymayan kitabi ve dogmatik hükümleri ile, sert bir mücadelede -hele Türkiyenin bulanık fikir atmosferinde ve fırsat arayan sağcı kuvvetleri karşısında- çok kolay hırpalanabilecek derecede zayıf ve nahif olduklarını unuttular. Nitekim Türk-İş, "en iyi müdafaa hücumdur" ilkesiyle harekete geçerek, kendisine karşı kampanya açanların sadece bir tek hatalarını açığa vurmakla rakiplerinin zaafını ortaya koydu.

TİP'in meseleleri

Halil Tuncun açıklamaları, Türkiyede Anayasa düzenine, demokratik gelişmeye, parlâmenter nizama samimiyetle inanmış olan herkesi üzmüştür. Türkiye İşçi Partisi, kuruldağundanberi Anayasadan, demokratik hak ve özgürlüklerden bahseden bir teşekküldür. Bu partinin resmi sözcüleri bugüne kadarki beyanlarında fikir olarak ne kadar sola kayarlarsa kaysınlar, hedeflerine demokratik yoldan varacaklarını belirtmişlerdir. Ancak bu partinin bir şanssızlığı veya özelliği, davranışları ile resmî beyanları arasında sık sık çelişmelere düşmesidir. Türkiye İşçi Partililer demokratik sosyalist olduklarını söylemektedirler. Ondan sonra da, demokratik sosyalizmin "uzlaşma" ve "mutedil gelişme" prensiplerine dayandığını unutarak hakların ancak zorla alınabileceğinden, Türkiyedeki "burjuva müesseseler" yıkılmadan gerçek bir demokratik ortam yaratılamıyacağından dem vurmaktadırlar. Burada unutulan nokta, müesseseleri tâdil etmek yerine yıkmanın, hakları uzlaşma veya mutedil mücadele yerine zorla almanın, üslup olarak, demokrasi ile taban tabana zıt olduğu keyfiyetidir.



Halil Tunç
Kılıcını çekti

Ancak, bütün İşçi Partililerin bu çelişmeler ve bu düşünceler içinde olduklarını söylemek mümkün değildir. Sırtında sorumluluk taşıyan çok TİP'li bu durumdan şikâyetçidir. Zaten bu çeşit çelişmeler ve müfrit davranışlar daha ziyade TİP'in romantik militanlarında görülen bir haldir ve parti yöneticilerinin bu bet sesleri susturmak ve tasfiye etmek için mücadele etmediklerini söylemek yanlış olacaktır. Nitekim, en son, TİP Altındağ İlçe Yönetim kuruluna işten el çektirilmesi de bu mücadelenin açık bir delilidir. Bu operasyonun sebebi, Yönetim Kurulundaki bir terzinin durup dururken kuzey havaları tutturmuş olmasıdır... Parti yöneticileri, tüzüğe göre tek ilçeyi tasfiye imkânı bulunmadığından, Yönetim Kurulunu toptan görevsiz kılmak durumunda kalmışlardır.

En büyük zaaf: Kuas!

TİP bünyesindeki bu bet seslerin en belirgin örneği ise Tuncun açıklaması ile halk oyunun iyice tanıdığı Rıza Kuastır. Rıza Kuas ve benzerleri, Türkiye İşçi Partisinin en zayıf yanını teşkil etmektedirler. Üstelik Halil Tunç tarafından açıklanan olayın, Kuasın yegâne patavatsızlığı olmadığı da ifade edilmektedir.

TİP Genel Sekreterinin, bundan bir süre önce yaptığı bir Kütahya seyahatinde de sonuncusuna benzer bir mâna sebetsizlik örneği verdiği Türk-İş çevrelerinde anlatılmaktadır. Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy, bir AKİS muhabirine bu konuda yaptığı açıkla-

mada, Kuasın Kütahyada sendikacılarla konuşurken, Türk - İşi yıkmaktan, yakmaktan, liderleri yoketmekten söz açtığını ifade etmiş, bu konuda tutulmuş bir de zabıt bulunduğunu söylemiştir. Ancak, Kuasın davranışlarında dikkati çeken özellik metodlu bir ihtilâlcilik değil, yerli yersiz, ileri geri konuşma tarzıdır. Nitekim, TİP yöneticilerinden biri de bir AKİS'çi ile yaptığı konuşmada gerçeği kabul etmiş ve şöyle demiştir:

"— Mamafih bizde de hata var. Kuas gibi kontrolsuz bir adamı Genel Sekreter yapmak doğru olmadı!"

Kuasın sorumluluk anlayışına dair örnekler rahatlıkla çoğaltılabilmektedir. Yine Seyfi Demirsoya göre Kuas, son hükümet değişikliği sırasında da yemeyip içmeyip Türk - İş Başkanının odasına koşmuş ve öfkesi burnunda bir edayla şöyle demiştir:

"— Niçin biz Hartumdaki sendikacılar kadar olamıyoruz? Bakın Sudana, sendikalar genel grev ilân ettiler. Gerektiği takdirde biz de genel grev yapalım..."

Bütün bu patavatsızlıkların baş aktörü olan ve Halil Tunçun açıklamasından sonra da gazete sayfalarının gülü haline gelen Kuas 1926 yılında Kocaelinin Yarıca köyünde doğmuştur. Bir köylü çocuğu olmasına rağmen bugün büyük sorumluluklar yüklenmiş bulunan ve Türkiyenin meselelerine derinliğine eğilmiş olan çok sendikacıdan daha tahsillidir. Kuas, ortaokul üçüncü sınıfa kadar okumak fırsatını bulmuştur. Ortaokuldan ayrılınca, Tekel fabrikalarında ve inşaatlar da işçi olarak çalışmış, askerlikten sonra da Gıslavet lâstik fabrikasında sendikacılığa başlamıştır. 1954 yılından beri sendikacılıkla uğraşmaktadır. 1956'da Lâstik-İş Genel Başkanlığına, 1964'te Bursa kongresinde Türk-İş Genel Yönetim Kuruluna seçilmiştir. Türkiye İşçi Partisinde kurucu olarak politikaya atılmış, İzmirde yapılan TİP Büyük Kongresinde partinin Genel Sekreterliğine seçilmiştir.

Çabuk heyecanlanan ve kontrolünü kaybedebilen bir yaratılışa sahip olan Kuası Genel Sekreter seçmek, TİP gibi her hareketi büyülteçle incelenen bir parti için vahim bir yanlışlıktır.



Başbakan Ürgüplü Türk-İşçilerle

Dev teşekkülde bir politikacı

Sağdan esen rüzgârlar

TİP, Türkiyede kurulmuş ilk sosyalist parti değildir. Fakat TİP, Türkiyede belirli bir gelişme sağlıyabilen, hele seçimlere girme hakkını elde edebilen ilk sosyalist partidir. Bu, Türkiyenin politika tarihinde yeni bir olaydır. Bu bakımdan TİP'in üzerine yönelen dikkatler bu partinin gerçek gücü ile orantılı olmamakta, bu gücü çok aşmaktadır. Özellikle aşırı sağ çevreler, TİP'i minderlerine konulmuş bir iğne kabul etmişler, işi yaygaracılığa dökerek, bu partiye gündengüne artan ve sertleşen hücumlar yöneltmeye koyulmuşlardır. Bu hücumların en hafifi "komünist" ithamıyla başlamaktadır. Ama aşırı sağın delilleri noksan, "hafif" hücumları, bugüne kadar sadece TİP'in gelişmesine yardım etmiştir. Aşırı sağdan gelen bu hücumları kolayca bertaraf edebilen parti yöneticileri, böylece, TİP'in reklâmının yapıldığını görerek sevinmişlerdir. Aşırı sağın bu aptalca politikasıdır ki, TİP'i, seçimlere girmek için gerekli asgari teşkilâtı kurabilecek kadar geliştirmiştir... Ancak bu vargelin ilânihaye sürüp gitmiyeceği de muhakkaktır. CHP iktidarının böyle itham ve isnatlara ehemmiyet vermemesi ve lüzumsuz kovuşturmalara gitmemesi, TİP'in hayatiyetini devam ettirmekte en büyük şansı olmuştur. Fakat iktidar değişikliğinden sonra işin rengi başkalaşmıştır. Bugün, kısmen aşırı sağ iktidardadır. Ellerinden gelse CHP'yi bile "komünist" diye kapatma eğiliminde bulunanların zaman zaman "aşırı"ya varan sosyalist bir partiyi bir kaşık suda boğmak için en ufak fırsattan faydalanmak istedikleri bilinmektedir. Üstelik TİP'in - mahdut da olsa - gelişmesi daha çok AP aleyhine olmaktadır. Aslında büyük sermayenin menfaati politikasını güden ve fakat yoksul ve reaksiyoner çoğunluğun oyuyla ayakta duran AP, bu yoksul kitlenin uyanması ve TİP'e akması korkusu içindedir. TİP'e yapılan mesnetsiz hücumların bir sebebi budur. İktidar partilerinden CKMP de TİP karşısında en az AP kadar kuşkuludur. Türkeş ve arkadaşlarını ithal eden ve Nasyonal Sosyalizm türküsünü tutturan CKMP'liler, seçimlerde başlıca rakip olarak TİP'i görmekte, "sosyalizm" etiketinden sadece kendilerinin faydalanacağı bir ortamı özlemektedirler...

Bir resmi görevli

IV. Koalisyon Hükümeti, görevi devralır almaz, niyetinin örneklerini vermeye koyulmuştur. Ürgüplü Hükümetinin ilk günlerinde, Bakanlıklardan birinin kanunlar dairesinde geçen bir olay ilgi çekicidir: Daha, Hükümet-

.e Milli Emniyetin seri toplantıları başlamadan önce, bir Bakanlığın kanunlarla ilgili kısmına bir resmî görevli gelmiş ve kendisinin Milli Güvenlik Kuruluna mensup olduğunu ifade ederek, gençlik teşekküllerinin politika ile uğraşmasını engelliyecek bir tasarının hazırlanıp hazırlanmadığını sormuştur. Böyle bir hazırlığın yapılmadığını söyleyen memurlarla sohbet eden Milli Güvenlik Kurulu mensubu resmî görevli, Milli Emniyette ve Milli Güvenlik Kurulunda bu konuda bazı hazırlıkların yapıldığını çıtlatmıştır. Resmî görevlinin bu sohbet sırasında söylediklerinden memurların çıkardığı mâna, hazırlıkların hedefinin özellikle TİP taraftarlarının ele geçirdikleri öğrenci teşekkülleri olduğudur.

Bu ziyaretten sonra, İktidarın davranışları daha açık bir şekle girmiştir. Tiyatro eserlerinin kovuşturulmaya başlanması, gazete sorumlularının gün aşırı, olur olmaz bahanelerle savcılıklara çağrılmaları, daha sonra da Bakanlarla Milli Emniyetin sürekli toplantıları "bir şeylerin olacağını" ifade eden gelişmeler olarak dikkati çekmiştir. Bu toplantılar devam ederken, Bakanlardan biri Meclis koridorlarında şöyle demiştir :

"— Kanaatim şudur ki, ya Milli Emniyetin elinde bu konuda esaslı bilgi yok, ya da bize dahi itimad etmedikleri için söylemiyorlar.."

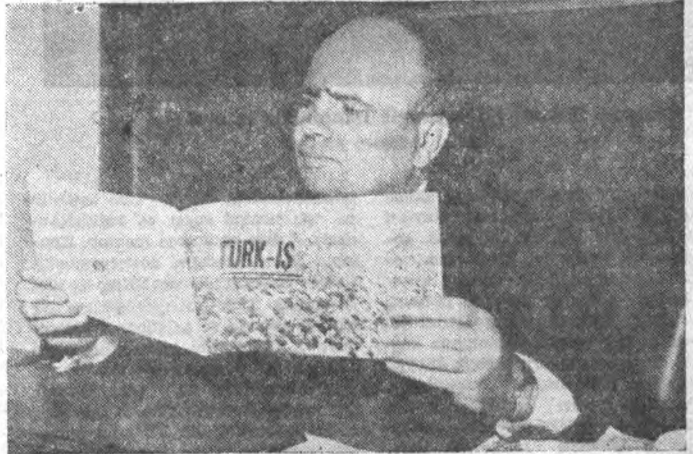
Bu itiraftaki hâyâl kırıklığı açıkça belli olmaktadır. Arzuladıkları sert tedbirler için kendilerine gerekçe olacak kesin delilleri hemen ellerinin altında bulacaklarını zannedenler, gerçeklerle karşılaşınca herhalde çok üzülmüş olmalıdırlar. Bu arada, CHP iktidarının elindeki delillere rağmen komünist cereyanlar hakkında tedbir almadığı iddiası da böylece ciddiyetini kaybetmiştir. Buna rağmen, Süleyman Demirelin Morrison'un mümessiliyken yaptıklarının tenkidini bile aşırı sol sayanlar, Radyonun yayınlarına komünist diyenler, Türkiyede yeniden bir McCarthy rüzgârı estirmekte kararlı görünmektedirler. Belki de tartışmaları bu yöne kaydırarak, müspet iş yapmamalarını halkoyunun gözünden saklamak istemektedirler.. Bu arada, sol için tedbirler ihtiva edeceği ifade edilen bir kanun tasarısının hazırlandığı da açıklanmış bulunmaktadır.

Arayıp da bulamadıkları fırsat

İşte Halil Tuncun İzmirde TİP Genel Sekreteri için yaptığı açıklama tam bu günlere rastlamıştır. Milli Emniyetin malzemelerini kifayetsiz bulanlar, bir işçi liderinin ağzından, bugüne kadarki hafif hücumlara hiç benzemiyen ithamların döküldüğünü görünce sevinmişlerdir. Bu yüzdendir ki, Tuncun açıklaması bazı çevrelerde, Türk-İşin TİP'i kapatmak için Hükümetle bir kompoloya iştirâk ettiği iddiasını uyandırmıştır. Tuncun açıklamasının ardından Başbakan Ürgüplü ile İçişleri Bakanı Akdoğanın, TİP hakkında tahkikat açılabileceğini ve bu Parti hakkında bir icrai karar alınabileceğini ima eden acele beyanları gazete sayfalarını dolduruvermiştir. İktidarın davranışları süratle, TİP hakkında bir tahkikat açıldığı manzarasını verecek hale girmiştir. Zonguldak olaylarını da TİP'in tertiplediği inancını yaratacak şekilde, TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybarın sorguya çekilmek istenmesi, Kocaeli TİP Merkezine yapılan polis baskını, şu günlerde günün sansasyonel haberleridir. Oysa daha, Halil Tuncun açıklaması bile nihayet bir iddiadan ibarettir. Hattâ, yaptığı açıklamayı çok aşan tedbirlere ve propagandaya girişildiğini gören Halil Tunç dahi, duruma tahammül edememiş ve yeni bir açıklamaya lüzum görmüştür. Türk-İş Genel Sekreteri bu defa, İzmirde yaptığı basın toplantısında TİP'in tümünün değil, bazı yöneticilerinin Türk-İşe baskıları üzerinde durduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir :

" —Açıklamam yanlış anlaşıldı. Zonguldak olayları TİP'in tahriki ile olmuş gibi gösterilmek isteniyor. Halbuki ben Parti içindeki bazı yöneticilerin telkinleri ve konuşmalarından bahsetmiştim.."

Bütün bu gelişmeler karşısında TİP'in tutumu ise, iddiaları kökten yalanlamak ve gazete sayfalarına geçmek imkânının bir daha doğmuş olmasını fırsat bilerek propaganda yapmaktan ileri geçmedi. Önce bir bildiri yayınlandı, meselenin tertip olduğu, bu tertibe Türk-İşin de katıldığı ileri sürüldü. Ancak bunun yeterli olmadığı görülünce, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ayrıca bir basın toplantısı yapmak zorunda kaldı. Bu basın toplantısının dikkati çeken tarafı, Kuasla Türk-İş yöneticileri arasında geçen konuşmanın kesinlikle yalanlanmaması, Halil Tuncun açıklamalarından biraz da zorlanarak çıkarılan, "TİP işçiyi ordu ile çarpışmaya teşvik etti!" iddiasına karşı çıkılmasıdır.



Demirsoy vazifesi başında

Akıl için yol birdir ama...

Meselenin gerçek boyutları

Bugün için TİP'i bir parti olarak mahkûm edecek ve kapattıracak delillerin mevcut olup olmadığı bilinmemektedir. Hattâ Kuasın çabasıyla ilgili iddianın doğruluk derecesi bile kesinlikle anlaşılmış değildir. Gerçi Kuas, TİP'in ikinci adamı durumunda ve sözleri ile partiyi bağlıyacak sorumluluktadır. fakat kendisi aynı zamanda Türk-İş Yönetim Kurulunun



Çalışma Bakanı Çağlayangil İstanbulda işçilerle

Allah selâmet versin!

da yetkili bir üyesidir. Tunçun iddiasına göre Kuas, Zonguldak olayları münasebetiyle İşçi Partisi adına konuşmuştur. Fakat bu husus daha ispat edilmemiştir. Bu bakımdan, mesele hakkında hüküm verirken bilhassa bu safhada, mümkün olduğu kadar ihtiyatlı olmak ve hukuk plânında kalmak zorunluğu vardır. Üstelik Anayasaya göre bir partinin kapatılması hakkındaki kararı ancak Anayasa Mahkemesi verebilmektedir. Mesele daha ilk tahkikat safhasında iken, Anayasa Mahkemesi kapılarının açılıp açılmıyacağı belli olmadan, bir kaşık suda fırtına koparmak, bu konularda bugüne kadar süregelmiş hafiflikler zincirine yeni bir halka daha eklemek olacaktır.

Zaten bütün bu fırtınanın altında yatan sebep, Türk-İş ile TİP ve TİP'le beraber Türk-İşe cephe alan İşçi Dayanışma Konseyi arasındaki çatışmadır. Bu çatışma, türk işçisinin liderliğini alma çatışmasıdır. Bugün için fazla önemli bir varlığa sahip olmıyan İşçi Dayanışma Konseyi Türk-İşe çatarak ve böylece propaganda imkânı sağlıyarak büyüme emelindedir.

Ancak. İşçi Dayanışma Konseyinin başlıca üyelerinden Koop-İşin 25 Kasım 1964 tarihinde Türk-İşe yazdığı, "Sendikamız Türk-İşe üye olmak arzusundadır. Gerekli işlemin yapılmasına ve sonucundan bilgi verilmesine müsaadelerinizi dileriz" diye başlıyan ve "en samimi saygı ve bağlılıklarımızla.." diye sona eren mektup, Konseyin önem derecesini göstermektedir. Konsey Başkanı Mehmet Kılınç ise 1964 Nisanında Türk-İşe aynı şekilde bir mektup yazmış ve şu cümleyi kullanmıştır: "Bünyenize girerek üzerimize düşen görevi yapalım diyoruz..."

Görülmektedir ki, şimdilik İşçi Dayanışma Konseyi Türk-İş için ciddi bir rakip değildir. Türk-İşi mukabeleye zorlıyan daha tesirli hücumlar ise, sendikaları ele geçirerek işçi oylarını almak isteyen TİP'ten gelmektedir. TİP'in hücumları bir noktada ikiye ayrılmaktadır. Bazı -aklı başında- TİP'liler Türk-İşi yıkmak değil sadece yöneticilerini değiştirmek istediklerini söylerlerken, Kuas tipindeki TİP'liler ise, Türk-İşin yönetimini ele geçirmekten ümitlerini kestikleri için, yıkıcı bir tutumu benimsemişlerdir. Ancak bu iki tip hücum bir noktada birleşmektedir: Türk-İş yöneticilerinin amerikalılara satılmış oldukları ithamında!..

"Niçin 'go home' denmiyor?"

Bu ithamların kaynağı AID'nin Türk-İşe yaptığı ve ayda 100 bin lirayı bulan yardımlardır. Bu yardımların ismi "Eğitim yardımı"dır. Bununla ilgili anlaşmanın gerekçesinde şöyle denilmektedir: "Bu faaliyetlerin başlıca gayesi bilhassa çelik, şeker, tütün, konserve ve demirsiz metal gibi temel endüstrilerde batı âleminin sendikacılık mülâhazaları benimsetilmiş mesul ve dirayetli sendika liderlerinin eğitilmeleriyle, Türkiyenin imalât randımanını beş yıllık plâna uygun şekilde arttırmasına yardım etmektir. Son zamanlarda Türkiye Hükümeti, işçi ve sendikalara teşkilâtlanma ve toplu pazarlık etme haklarını tanıyan kanunlar temin etmiştir. Prodüktiviteyi arttırmak için gerekli olan istikrarlı sınai münasebetler ancak şikâyetleri ve toplu pazarlık müzakerelerini idare etmesini bilen dirayetli sendika liderleri vasıtasile olabilir. Bu devam eden program çerçevesi içinde 900 kadar sendika hizmetlisini milli, mahalli ve bölge seviyelerinde eğitmek sendika temsilcilerini, icra heyetleri ve toplu pazarlık komiteleri üyelerini işlerinde muvaffak olabilmeleri için yeterli kılmak faaliyetlerini sarfedebilmesi gayesi ile Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonuna yapılan yardımların devamını teklif ediyoruz..."

Anlaşmanın gerekçesinde söz konusu edilen faaliyet sadece eğitimdir Ancak bu yardımlar bugün diğer sahalara da atlamış ve anlaşmanın çerçevesini aşmış bulunmaktadır. Bina konusu bunlardan biridir. İlk nazarda bu durumda itiraz edilecek bir nokta görülmiyebilir. Fakat 275 sayılı Sendikalar Kanunu, sendikaların bağımsızlığını sağlamak amacıyla gelir kaynaklarını tahdit etmiştir. Kanuna göre sendikalar, aidat geliri dışında, özel şahıs veya kuruluşlardan teberrû kabul edebilmekte, devletten ise bazı şartlarda eğitim yardımı alabilmektedirler. Yabancı memleketlerden alınabilecek yardımın ise sadece eğitimle ilgili ve işçi kuruluşlarından olması kaydı mevcuttur. Bu durumda, meselâ bina için alınan 4 milyon veya buna benzeyen ve eğitimle ilgili olmıyan diğer amerikan yardımları herşeyden önce Sendikalar Kanunuyla bağdaşmamaktadır. Bunun ötesinde, milli bağımsızlık, iktisadi bağımsızlık akımları özellikle aydın çevrelerde gittikçe kuvvetlenirken, Türk-İş yöneticilerinin eski düzeni devam ettirmeleri hatalı bir tutumdur. Meselâ yeni kurulan Konfederasyon ruslardan bir kuruş yardım alsa bunun Türkiyede koparacağı gürültü hatırdan çıkarılmamalıdır. Üstelik 1960' dan önce 80 bin üyeli ve sadece 40 bin lira aylık aidat geliri bulunan Türk-İş artık vesayet kokan herhangi bir angajmana ihtiyacı olmıyan, 600 bin üyeli ve aylık aidat geliri 100 bin lirayı aşkın dev

bir teşekküldür!

Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, bu yardımın kesilmesinin düşünülüp düşünülmediğini soran bir AKİS'çiye şu cevabı verdi:

"— Bunu ilelebet devam ettirmek niyetinde değiliz. Başkalarından yardım almanın mahzurları var. Bu, ayrıca, gururumuza da dokunuyor. Ama bugün için bu yardıma eğitim ve teşkilâtlanmak için muhtacız."

"— Yardım bugün kesilse, Türk-İş kendi yağıyla kavrulabilir mi?" sorusuna ise Demirsoy:

"— Evet!" cevabını verdi.

Fakat 1968'e kadar yürürlükte kalacak anlaşmayı, halkoyunda ve Türkiyenin dış politikasında beliren değişikliklere uygun olarak vaktinden önce sona erdirmeye Demirsoy niyetli görünmemektedir. Türk-İşe muhalif olanlar bu durumu "yöneticilerin rahata alışmış olmaları" ile izah etmektedirler ki bu, çok ağır bir ithamdır. Bir başka iddia da, Türk-İşin amerikalı işverenlerle ,bu yardımın yüzüsuyu hürmetine - işçinin zararına olarak -, iyi geçindiğidir. Bu sonuncu ithamı ispat edecek herhangi bir delil yoktur. Ancak Türkiyede, amerikalılar kadar rahat ve şımarık hareket eden başka yabancı işveren bulunmadığı da bir vakıa olarak ortada durmaktadır. Bu şımarıklığın son örneği, 1 Nisan 1965'ten sonra, amerikan kolonisinde çalışanlara âdeta lûtfen tanınan "işten çıkarma tazminatı"nın ödenmesine dair Yönetmeliğe konulan şu maddedir: "Halihazırdaki veya muaddel şekliyle Amerika Birleşik Devletleri kanununda derce dilen herhangi bir haklı sebepten ötürü işçi tazminatsız çıkarılabilir..."

Bu maddenin anlamı, hükümran Türkiye Cumhuriyetinin sınırlarının içinde bir başka ülke kanunlarının uygulanmasına teşebbüs edilmesidir. Bütün bu sebepler ve halkoyunun tepkisi mutlaka dikkate alınmalıdır. Halkoyundaki tepkileri, Tuna caddesindeki bina inşaatının üzerindeki AİD levhasını kaldıracak kadar hesaplıyanlar, bir adım daha atarak yardımı kökünden kaldırırlarsa, aynı zamanda hergün karşılaştıkları ithamları da büsbütün mesnetsiz bırakmış olurlar.

Olaylardan ders alınsa...

Zaten gelişmelerden ders alınsa, lüzumsuz kaynaşmaların çıkmayacağı bir gerçektir. TİP, beyanları ile davranışları arasındaki çelişmeyi tamamen önlese, çelişmeyi devam ettiren [illegible] tasfiye etse, bugünkü durumun ortaya çıkması mümkün olmıyacaktı. Ancak bugünkü üzücü ve karışık durum bir defa yaratılmıştır. Şimdi temenni edilen, gelişmelerin daha tehlikeli ve zararlı istikametler almamasıdır. Meselâ zararlı istikametlerden biri, sorumluların, aslında kapatacak delile sahip olmadıkları halde, "kapatacağız, kapatacağız" nakaratını durmadan tekrarlamalarıdır. Bunun sonucu, aslında ölü doğan AP'nin Gürsel "kapatacağız" dedikten sonra yaratılan polemiklerle canlandırılmasına benzer bir gelişme olabilir!

Bir başka zararlı istikamet ise, yeterli delil olmadığı halde sağ cenahın baskılarına uyularak TİP'in kanunlar zorlanarak kapatılmasıdır ki bu. TİP'e gönül vermiş ve ihtilâlci olmıyan sosyalistleri de yeraltı faaliyetine zorlıyacak derecede yanlış ve sakat bir davranış olur.

Dış Politika

Hayalci dostlar

Geçen hafta Tahranda, Amerika Büyük Elçiliğinin muhteşem salonlarından birinde. Türkiye Dışişleri Bakanı Hasan Işık ile Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Dean Rusk başbaşa konuşuyorlardı. Konu, son yıllarda Türkiyenin dış politikasının ağırlık merkezini teşkil eden Kıbrıs Meselesiydi. Işık bir ara, Amerika Dışişleri Bakanından, Amerikanın bu meselede kesin olarak bir vaziyet alıp almıyacağını sordu. Kritik -hattâ soğuk- sayılabilecek soru, Işığın güven telkin eden tavrı ve gülümseyen dudaklarında samimi bir ifade kazanmış olduğundan, Rusk, gayriihtiyari aynı atmosfere girdi. Amerikan dış politikasının bu 1 numaralı sözcüsü kısa bir tereddütten sonra, Washington'un için de bulunduğu anlayışsızlık havasını bir kaç kelime değişikliği ile şöyle dile getirdi:

"— Bu meseleye kesin olarak karışmamız ve bir tavsiyede bulunmamız halinde, taraflardan biri tabiatiyle mağdur oluyor. Acheson teşebbüsü ortada. Gerçi karışmadığımız zaman da tenkit ediliyoruz ama bu, hiçbir zaman direkt olarak meselenin içine girdiğimiz zaman gösterildiği kadar sert bir tepki olmuyor..."

Rusk'ın bu sözleri ilk bakışta son derece yerinde ve haklı görünmektedir.



Işık ve M. Stewart Esenboğada sohbet ediyorlar



Lyndon Johnson

Ceremesini neden biz çekelim?

Amerikalılarda bir sinirliliğin mevcudiyeti bugün bütün dünyada hissedilen bir gerçektir. Başı dertte büyük kuvvetlerin, hangi işi tutarlarsa o iş ellerinde kalanların, iyi niyetlerle çıktıkları yolda herkesi kendilerine düşman edenlerin bu ruh hali yadırganacak bir şey değildir. Amerika, bilhassa Vietnamda dertler içindedir ve daha fenası, bir çıkış çaresini bulamamaktadır. Başkan Johnson'un son ve zamansız "kayıtsız şartsız konuşmalara başlansın" teklifinin Kuzey Vietnam ve Çin tarafından adeta istihfafla reddi her halde Beyaz Sarâyı hiç memnun etmemiştir. Kongre koridorlarında kulis yapma meziyetinin dışında bir meziyete sahip olduğu konusunda her geçen gün dünyada biraz daha fazla tereddüt uyandıran Başkan Johnson bu darbeyi kolay hazmedecek karakterde değildir. Vietnamda dünyanın hemen hiç bir tarafında iyi karşılanmayan silâh ve vasıtaları - zehirli gaza kadar.. - kullanmaktan çekinmeyen Amerika böyle bir uvertürden sonra karşı tarafın müzakereye hemen yanaşacağını sanmış ve kuvvetin en iyi arabulucu olduğu kanısına kapılmıştır. Halbuki bir yandan Migler bir kaç F 105'i haklarken diğer taraftan Vietkong çetecileri işi daha da azıtmışlardır. Vietnam meselesinde Amerikanın yanında kala kala, bir İngiltere kalmıştır. İngiltere de buna, kendi başında Malezya derdi bulunduğu için mecbur haldedir.

Hali bu iken Amerika, şimdi, kendisine karşı müttefikleri tarafından gösterilen "anlayışsızlık" dolayısıyla hırçındır. "Ben Vietnamda o haldeyken, bunlar tutmuş nelerle uğraşıyorlar.." düşüncesi amerikan liderlerinin hem yüreklerinde hem kafalarında, hem de ağızlarındadır. Kıbrıs Dâvasındaki zorlama gayretleri de bunun bir neticesidir. Ama Amerika unutmamalıdır ki bir insan için dünyanın en vahim hastalığı, o insan o an hangi acıyı çekiyorsa o acıyı doğuran hastalıktır. Ne kimseler vardır ki diş ağrılarının en tahammül edilmez devresinde "Ah, şu ağrı dinse de isterse kanser olayım" diye feryat etmişlerdir. Ama böyle bir tutum bir dünya liderine yakışan tutum değildir. Eğer Vietnam Amerikanın diş ağrısıysa, Kıbrıs da Türkiyenin diş ağrısıdır.

Kaldı ki tıpkı Vietnam gibi Kıbrısı da bu kadar ağrıyan bir diş çürüğü haline getiren Başkan Johnson'un anlayışsız ve kısa görüşlü, kaba kuvvetin tesirine inanan "dünya politikası felsefesi"dir.

Amerikalılar önce onu düzeltseler hem kendileri, hem dünya öylesine rahat edeceklerdir ki...

Zira "faaliyet halinde olmanın daima, hareketsizlikten daha fazla şimşek çektiği" umumi bir gerçektir. Nitekim Rusk bir başka görüşmede Hasan Işığa, daha ziyade diplomatik bir dille "Yunanistana yapmamızı istediğiniz baskıyı size yapsak memnun olur musunuz? Bunun için meselenin biraz dışın da kalmamız gerekiyor" diyerek Amerikanın, Kıbrısla ilgili politikasında bu prensipten ilham aldığını ifade etmiştir. Yani Amerika hariciyesine göre Yunanistan İsa, Türkiye de Musadır ve State Department'de her ikisini de darıltmama politikası güdülmektedir.

Halbuki, Türkiyenin Amerikadan Yunanistana baskı yapmasını filan istediği yoktur. Amerikadan bizim istediğimiz, biz Yunanistanla başbaşa kaldığımızda bize baskı yapmaya kalkışmamasıdır.

Kendini seyirci sanan hakem

Zira madalyonun diğer yüzünde İsa ve Musa tekerlemesinin bir başka yönü saklıdır: "İsaya da, Musaya da yaranamamak.."

İşte, amerikalıların pratik zekâsının bir türlü inemediği derindeki gerçek budur! 7-8 Nisan tarihlerinde Tahranda toplanan CENTO XIII. Bakanlar Konseyinde Hasan Işık, Rusk'a bu gerçeği izah etmeye çalışmıştır. Işık, aşırı objektif olmanın dahi, gittikçe gerginleşen türk - yunan münasebetleri açısından bakıldığı takdirde, Batı Blokuna bağlı çeşitli kuruluşlarda meydana getireceği çatlaklar yüzünden bu blokun lideri olma durumunda bulunan Amerikayı daha çetin bir açmaza düşüreceğini ifade etmiştir. Gerçekten, Amerikanın bugünkü tutumu, bir futbol maçında hakemin kendisini seyirci sanmasından farksızdır. Gerçi Amerika "ben oyuncu değilim" diyerek sahadaki favulleri sadece izlemekle yetinmektedir ama, unuttuğu husus, kendisinin hakem durumunda olduğu ve bu favullere müdahele etmekle görevli bulunduğudur.

Üstelik Sam Amcanın bu aşırı çekingenliği, tuhaf bir tesadüf, hep Türkiyenin aleyhine işlemiştir! Adadaki durum Türkiye lehine bir gelişme gösterdiğinde birdenbire üzerinden tarafsızlık libasını sıyırıp aktifleşivermekte -meselâ, Türkiyenin çıkarma teşebbüsüne karşı direnişinde olduğu gibi-, rumlar veya Yunanistan lehine her gelişmeyi ise pembe renkli tarafsız gözlüklerle seyretmeyi tercih etmektedir. -Meselâ Adanın yunan kuvvetleriyle doldurulması gibi...-

Yanılan kim?

Amerikanın içinde bulunduğu rehavet havasının bir önemli nedenini de Ankaradaki amerikan misyonundan Washington'a ulaştırılan yorumlar teşkil etmektedir. Başkentteki amerikalıların hükümet değişikliğinden sonra edindikleri intiba, yeni Hükümetin Sovyet alternatifine eski Hükümet kadar itibar göstermediğidir. Yeni Hükümet, Sovyetlerle kurulan ilişkilerden sonra Moskovanın kesin bir angajmana girmemiş olduğunu, Amerikanın ise hiç telâş göstermediğini düşünmüş

ve yeniden Sam Amcaya gülümsemek yolunu tutmuştur. Ankaradaki Washington temsilcilerinin yeni Hükümetin dış politikasına koydukları teşhis bu olunca State Department'ın tutumu da "Canım, oturup anlaşın!" şeklinde tezahür etmiştir.

Gerçi bu teşhis tamamile hatalı değildir. Sahiden, yeni Hükümetin dış politikadaki en büyük kusuru "Rus Kozu"nun değerini de, mânasını da, kullanılış tarzını da doğru dürüst anlamaması, bunu anlayacak güçte ve seviyede de bulunmamasıdır. Başkentte "Ruslara yaklaştık da, ne oldu?" diye düşünenler yok değildir. Bunlar sanmaktadırlar ki Kıbrıs Meselesi bizim Sovyetlerle dostluk kurmamızın sebebidir ve bu politika böyle müşahhas, kısa bir neticeyi hedef tutmaktadır. Ruslar bizi destekleyecekler, biz Kıbrıs işini arzuladığımız gibi halledeceğiz, sonra "allahısmarladık - güle güle" diyeceğiz...

Bu, bir dış politika felsefesine sahip bulunmamanın neticesidir. Kıbrıs konusu bizim Sovyetlerle iyi münasebet kurmamızın sebebi değildir. Konunun aldığı şekil bu münasebetlerin kurulmasını kolaylaştırmıştır. O kadar.. Meselenin çapı çok daha büyüktür. Yeni Hükümet bu inceliği görmediğinden şimdi Amerika tepemizde, gene, ve bazen tadsız yollardan bizi kabul etmeyeceğimiz çözüm yollarının görüşülmesine itmeye çalışmaktadır. Acheson Plânında bizzat Acheson'un hiddet ve infialine yol açan değişiklikleri yapan, fakat bunu İnönü Hükümetine kabul ettiremeyenler rus politikamızın idaresinin meharetli ellerden çıkışını fırsat saymaktadırlar.

Tahranda konuşulanlar

CENTO Bakanlar Konseyinin geçen hafta Çarşamba günü öğleden sonra ve Perşembe sabahı yapılan toplantılarının gündemini dünya meseleleri teşkil etmekteydi. Bakanlar, uluslararası olayların CENTO üye devletleri açısından birer değerlendirmesini yaptılar. Bu arada Kıbrıs Meselesi, konuşmaların ağırlık merkezini teşkil etti. Işık, Adadaki durumu ve türk tezini anlattıktan sonra söz alan İran ve Pakistan Dışişleri Bakanları, Türkiye Dışişleri Bakanının görüşlerine tamamen katıldıklarını, türk tezinin desteklenmesi gerektiğini söylediler. Amerika Dışişleri Bakanının yaptığı konuşma ise tamamen, daha önce Ankaradan Washington'a ulaştırılan enformasyonun ışığı altında oldu. Rusk bu konuda Amerikayı angaje etmiyecek ne kadar diplomatik kelime oyunu var sa hemen hepsini içine alan bir konuşma yaptıktan sonra sözlerine, biraz sertleşerek, tarafların meseleye barış yolu ile bir hal çaresi bulmaları temennisinde bulunarak son verdi. Resmî toplantıda havada kalan bu temennin detayları ise Işık ve Rusk'ın başbaşa yaptıkları özel görüşmelerde konuşuldu.

Rusk, Amerikanın iki tarafı da müzakere masasına oturmaya çağırdığını, meseleye Acheson olayında olduğu gibi açıkça karışmamakla beraber diplomatik yolları zorlıyarak bu amacı gerçekleştirmek için çalışıldığını söyledi. Buna karşılık Işık da Türkiyenin müzakere masasına ancak Londra ve Zurich anlaşmalarının yürürlükte olduğunun kabulü halinde oturacağını ifade etti.

İşte Amerikanın bir türlü girmek istemediği paralel budur. Rusk, bunun, dozu fazlaca kaçırılmış bir müdahale olacağını ileri sürmektedir.

Amerikanın bu konudaki tek müsbet adımı, Tahrandaki toplantılardan sonra yayınlanan bildirinin Kıbrısla ilgili "mevcut anlaşmaların yürürlüğü" bölümüne katılmak olmuştur ki bu da, ileriye atılmış bir adım değil, daha önce söylenmiş bir "O.K"in tekrarı niteliğindedir.

Kasabın eti, koyunun canı

Kıbrıs Meselesinde Londra ve Zurich anlaşmalarına imza koymuş bir devlet olarak taraf teşkil edenlerden İngilterenin tutumu ise son derece ilgi çekicidir. İngiltere gerek CENTO Bakanlar Konseyinin resmi toplantılarında ve gerekse Ankara - Tahran, Tahran - Ankara uçak yolculuklarında -ingiliz heyeti bir BOAC comet uçağını kiralamış ve yol üstündeki Ankaraya da uğrayarak türk heyetini Tahrana götürüp, geri getirmiştir- İngiltere Dışişleri Bakanı Michael Stewart özellikle bir konu üzerinde -bundan kısa bir süre önce Türkiyenin sert tepkisiyle karşılaşan Galo Plaza'nın raporu- durmuştur. Stewart, daima bu raporu savunmuş ve meseleyi bir çözüm yoluna bağlamak üzere bu raporun müspet unsurlar taşıdığını, Galo Plaza'nın Türkiye tarafından reddedilişini olumlu karşılamadığını söylemiştir. Stewart'a göre Kıbrıs çıkmazına barış yoluyla bir hal çaresi bulunması herşey den çok arabulucunun çalışmalarına bağlıdır ve bu sebeple tarafların kendisine âzami kolaylığı göstermeleri gerekmektedir. Ancak Stewart'ın, Galo Plaza'yı savunurken ileri sürdüğü bu gerekçe, meselenin sadece dış görünüşü ile ilgilidir. Derinde yatan gerçek ise doğrudan doğruya bu ülkenin Ad-

Endahtsız atanlar

Sol atıyor, sağ atıyor.. Biz ortada ne yapacağız, vallahi şaşırdık kaldık. Atıyor da, ne atıyor? Gülle mi?. Yok, canım : Palavra!

Açınız, Cumhuriyetin kriptosunu : "Yeryüzünde hiç bir komünist ihtilâlinin işçilerle ordunun çarpışması sonucu gerçekleştiğini tarihte okumadık, günümüzde görmedik."

A be kardeşim, sen tarih okumamışsan bana ne? Bir tarih kitabı açıp da komünist ihtilâllerinin öyle ufaklarına değil, kodamanına, Rusyadakine baksan işçi üzerine sevkedilen askeri birliklerdeki erlerin subaylarını dinlemeyip işçiden yana oluşlarının ne netice verdiğini hemen öğrenirsin.

Onu bırakın, Son Havadistəki öteki uca, milliyetçi mukaddesatçılara geliniz. Başlık : "Gerçekleri tahrif edenler!" Önce, hiç lüzumu yokken Atatürkün su bardağıyla rakı içişinin bir uzun hikâyesi. - Dam üstünde saksağan, vur beline kazmayı..- Sonra, bu Atatürk o gün, yanındaki "yakın bir arkadaşı"na diyesiymiş ki: "1921 de sadece muntazam iki fırka gönderseydim, bütün Kafkasyayı ele geçirmek mümkündü!"

Bunu, Atatürk söyleyecek.. Sanki Atatürkün, komünist ihtilâli bastırmak için Müttefiklerin Rusyaya gönderdikleri kuvvetlerden, Beyazlara yaptıkları yardımlardan, Kızılların bunları kovalamasından hiç haberi yok, o debri sanki yaşamamış ve düşünüyor ki iki fırka gönderseymiş Kafkasyayı alıverirmiş.. Enver Paşanın ruhu şad olsun!

Hani şecaat arzederken merd-i kıpti sirkatin söylermiş ya.. Bunlar da bilgiçlik taslarken "cehaletin" söylüyorlar. Temeli bu olan cereyanların, moda vasıfları kalktıktan sonra toplumda kalacaklarından korkulur mu?.

Ama bunların karşısına geçip, şamatalarından çekinmeksizin gerçekleri çatır çatır konuşturmak şartıyla.. Bakınız, hepsi nasıl toz olurlar.

daki üsleri ile ilgilidir. Plaza, bu üsleri bağımsız Kıbrıs Devleti topraklarının dışında kabul etmiş ve raporunda bu görüşünü açıkça belirtmiştir. İşte İngiltere Dışişleri Bakanının Güney Amerikalı arabulucuyu ve özellikle onun raporunu hararetle savunurken hareket noktasını bu husus teşkil etmektedir. Yani Londra yönünden mesele "Aman, üslerim elden gitmesin" endişesidir.

Radyo

Bölükbaşı bu, söyler!

Son haftaların popüler konusu TRT ile ilgili gürültülü patırtılı toplantılardan birinde, MP nin "king size" lideri Osman Bölükbaşı, uzun kollarını havada dalgalandırarak zenci lider Malcolm X'i andıran bir şekilde, sapsarı bir yüzle bağırıyordu :

"— Reisicumhur olması için çalışacağım!. Var mı diyeceğiniz?"

Bu sözler üzerine kahkahalar salonda bir tabanca gibi patladı. Gülmekten kimsede değil Bölükbaşıya cevap verecek, hattâ lâf atacak - Bölükbaşıya takılmak son günlerde Parlâmentonun en tatlı eğlencesi haline gelmiştir - hal bile kalmamıştı. Sıralarda bir fısıltı dolaştı :

"— Aktedron tesirini gösteriyor, bizimki gene hâyâl âleminde.."

Sonra kahkahalar büsbütün hız perdeden devam etti.

Bu arada stenolar, dudaklarında tebessüm, irikıyım liderin bu yeni "inci"sini not ediyorlardı. Cümle, o günkü birleşimin zabıtlarına bir mizah örneği olarak, OV/4 rumuzuyla aynen geçti. Böylece Bölükbaşı clissesi ile orantılı iddialarına bir yenisini ekliyordu: Bakan yarattıktan sonra bir de Cumhurbaşkanı yaratmak!..

Bölükbaşının yeni Cumhurbaşkanı adayı, Vedat Uras adlı bir eski hariciyecidir. Uras şimdi geçimini, geceleri matbaa matbaa dolaşıp, ertesi gün piyasaya çıkacak gazeteleri toplamak ve bunlardan çıkardığı ingilizce özetleri sefaretlere satmak suretiyle sağlamaktadır. Ama irikıyım liderin, Urası Cumhurbaşkanlığına aday gösterirken üzerinde durduğu husus, eski hariciyecinin bu enteresan işi değil, bambaşka bir özelliğidir.

Vedat Uras, bundan kısa bir süre önce TRT Dış Haberler Müdürlüğünden istifa ederek ayrılmıştır. İşte, irikıyım liderin Urasa gösterdiği aşırı sempatinin gerçek sebebi budur. Zira Bölükbaşının şimdi karşısındaki yeldeğirmeni TRT dır ve Uras da bu kurumdan ayrılmış olduğuna göre, "düşmanımın düşmanı dostumdur" diyen "king size" lider, kollarını kalbinin bütün şefkatiyle Urasa açmış bulunmaktadır.

Aslında, Bölükbaşının sözleri o anda söylenmiş fevri sözler olabilir. Ama zaten hiç kimsenin kafasında, "Acaba irikıyım lider, sihirli değneğiyle Urasın burnuna şöyle bir dokunup onu Cumhurbaşkanı yapabilir mi?" diye bir istifham yoktur ki! Zira Bölükbaşı bütün politika hayatı ve kişiliğinin bütün ayrıntıları ile hemen herkes tarafından yakından tanınmaktadır. Sadece biyografisine bakmak bile, onun herhangi bir kimseden Cumhurbaşkanı yaratmaya gücünün yetmiyeceğini anlamak için kâfidir.

Ümid dağın ardında!

Bölükbaşı - TRT mücadelesi öyle bir noktaya gelmiş bulunmaktadır ki, irikıyım lider, TRT yöneticilerini tuşa getirme uğruna, önünde açılacak her karanlık boşluğa tereddütsüz daima istidadındadır. Bölükbaşı, şimdilik her kapıyı zorlamaktadır. Bunlardan sonuncusunu, AP'li İhsan Ataövün TRT hakkında Meclis araştırması isteyen önergesi teşkil etmektedir. Bölükbaşı, bu önerge Meclis Başkanlığına sunulduğunda âdeta Hazreti Süleymanın hazinelerini bulmuşçasına sevinmiş, kavgalı küfürlü oturumlarda önergenin en başta gelen savunucusu olmuştur.

Ataöv önergesinde sadece Meclis araştırması ile yetinmemekte, ayrıca TRT'deki suçluların tesbitini ve adalete verilmesini de istemektedir. Önergenin bu kısmı Millet Meclisindeki tartışmaların ağırlık merkezini teşkil etmiş, özellikle Feyzioğlunun konuşmalarından sonra suçluların tesbiti ve adalete verilmesi ile ilgili talebin yargı organının faaliyet sahasına tecavüz anlamına gelebileceği hususunda ciddi şüpheler belirmiş ve önergenin Anayasaya aykırı olup olmadığının Anayasa Komisyonu tarafından incelenmesi kararlaştırılmıştır. İşte Parlâmentonun bülbülü şimdi TRT ile ilgili şakımalarına bu yüzden muvakkat bir süre için ara vermiş bulunmaktadır.



Mehmet Altınsoy
"Güle güle, aslanım!"

Anayasa Hukuku Profesörü Muammer Aksoy, haftanın başlarında Salı günü bir AKİS'çiye bu konuda şöyle dedi :

"— Suçluların tesbiti meselesi doğrudan doğruya bir adlî faaliyet meselesidir. Oysa Anayasamızda kuvvetler ayrılığı prensibi kabul edilmiş ve yargı gücü ile yasamanın faaliyet sahaları birbirinden tefrik edilmiştir. Bu yüzden önerge bu yönü ile muhakkak ki Anayasaya aykırıdır. Bu, olmamak gerekir.."

Bu, meselenin hukukî yönüdür. Ama bilinen, bayramertesi toplanacak komisyonda herhalde hukuk kuralları kadar bir başka unsurun, politikanın da büyük rolü olacağıdır. Komisyonda İktidar partileri 10, CHP 8 kişi ile temsil edilmektedir. İki bağımsız milletvekili, Burhan Apaydın ve Haluk Nurbakinin de CHP ile aynı paralelde oy kullanması galip ihtimaldir. Böylece taraflar arasında oy miktarı bakımından bir denge vardır. Ama CHP'nin şansı, Komisyon Başkanı Abdülhak Kemal Yörükün 2 oy sahibi olmasıdır. Böylece bu dengenin CHP lehine bozulacağını tahmin etmek yanlış bir yorum olmıyacaktır.

Komisyonda münakaşa konusu olma istidadında bir başka husus da, önergesinin Anayasaya aykırı olduğunun farkına varan Ataövün, Millet Meclisi Başkanlığına bir değişiklik önergesi sunarak, suçluların tesbiti ve adalete teslimi gibi hususları kaldırmış olmasıdır. Böylece ortaya bir başka problem çıkmaktadır : Komisyon Ataövün ilk önergesini mi, yoksa değişiklik önergesini mi inceleyecektir?

TRT Kuruluş Kanun Tasarısını inceleyip, Hükümete bu konuda bir rapor sunmakla görevli Cihat Bilgehan, İsmail Hakkı Akdoğan, Şekip İnal ve Mehmet Altınsoydan kurulu dörtlü Bakanlar Komisyonu değil bir rapor hazırlamak, meseleyi henüz görüşmemişlerdir bile!

III

1954 yazında C.H.P. deki şaşkınlık havası — İsmet Paşanın eli siyasi hayattan çekilmek isteniliyor — İsmet Paşa Atatürkün Başbakanlığından nasıl ayrılmıştı — D.P. Büyüklerinin İsmet Paşaya teklifleri — İsmet Paşa Kurultaya nasıl hâkim oldu — Eylûlde İsmet Paşa nişan yüzüklerimizi takıyor

1954 yazı bizler için dolu, canlı, renkli ve heyecanlı geçti. O aylar sırasında Özdenle, meşhur tâbiri kullanayım, "söz kesildi" ve Sonbaharın başlangıcında Taşlıkta nişanlandık. 1954 yazı benim İsmet Paşayı yakından ilk tanıdığım ve kendisi hakkında fikirlerimi, kanaatlerimi, hislerimi edinmeye başladığım günlerdir. Herkesin uzaktan bildiği bir insanı hususiyetleriyle, ailesi içinde, kabuğundan yahut zırhından sıyrılmış olarak görüyordum. İsmet Paşalar o yazın büyük kısmını İstanbulda geçirdiler. Ben daha çok Ankaradaydım. Akis, Hamletin meşhur sualini hatırlatan bir "tutulmak mı, tutulmamak mı" çabası içindeydi. Buna rağmen hafta sonlarında İstanbula gidiyordum ve her nişanlı gibi hemen bütün vaktimi İsmet Paşalarda geçiriyordum. Zaten İsmet Paşa, bir yemeğe gitmesem tatlı tatlı serzenişte bulunuyor, nerede olduğumu soruyordu. İsmet Paşanın ne kadar mükemmel bir aile babası, yakınlarına ne kadar düşkün, düşünceli bir insan olduğunu o yaz farkettim. Bu intibaım sonraki bütün hadiselerde sadece kuvvetlenmiş, perçinleşmiş, doğrulanmıştır.

Ama İsmet Paşanın üç çocuğu yoktur. İsmet Paşanın dört çocuğu vardır. Dördüncü çocuk C.H.P. dir. O yaz gördüğüm başka bir husus İsmet Paşanın partisine bir babanın evlâdına, bir aile reisinin yakınlarına bağlılığı gibi bağlı bulunduğu oldu. Halbuki o yaz C.H.P. vahim bir kriz geçiriyordu ve durumun ne olacağı hiç belli değildi. Partide her çeşit cereyan cirit atıyordu. Tâ, Partinin kendi kendini feshetmesini istemeye kadar.. Tabii bu arada İsmet Paşanın vaziyeti ve statüsü en çok konuşulan konular arasındaydı. 1954 yazında İsmet Paşanın böyle durumları ne kadar itidal, sükûnet ve bilhassa meharetle geçiştirdiğini, her şeyi nasıl derleyip topladığını, hadiselere arzuladığı istikameti vermeyi ne derece iyi bildiğini yakından izlemek fırsatını buldum.

C.H.P. 1954 seçimlerinden bir fiilî hezimetle çıkmıştı. Gerçi memleketten üçbuçuk milyon oy toplamıştı ama Meclise sokabildiği milletvekillerinin sayısı 31'den ibaret kalmıştı. Bu, Partinin bilhassa yüksek kademelerinde büyük bir hayal kırıklığına yol açmıştı. Zira C.H.P. 1954 seçimlerine iktidarı alacağı ümit, hayal ve propagandasıyla girmişti.

Sonradan benim elime bir broşür geçmiştir. Daha doğrusu, bir el ilânı. El ilânında, bir mikrofon önünde konuşan Kasım Gülek görünüyordu. Gülek o tarihlerde Partinin Genel Sekreteriydi. Resmin altındaki ibare şuydu: "2 Mayıs 1954'te iktidar C.H.P. nindir. Sizleri tebrik ederim. Kasım Gülek". Bu, her halde Genel Sekreterin şahsî propaganda vasıtalarından biriydi ama esen havanın mahiyetini göstermekteydi. Bu havayı estiren C.H.P. umduğu neticeyi alamayınca tamamile demoralize olmuştu. 1954 yazında C.H.P. içinde herkes, kendinden başka herkese kusur buluyordu. Bu zincir Genel Başkana kadar uzanıyordu. Genel Başkanın Parti idaresini elinden bırakmasını ve meselâ Fahrî Genel Başkan sıfatını alarak sadece bir bayrak gibi kalmasını isteyenler vardı. Böyle düşünenlerden Şemseddin Günaltay ile İsmet Paşa arasında evde cereyan eden bir konuşmayı birazdan anlatacağım. Benim bu noktada belirtmek istediğim C.H.P. içindeki dalgalanmaların D.P. de bir eski ümidi tekrar doğurtmuş olduğudur: Şu İsmet Paşanın elini, bu fırsattan faydalanarak politikadan çektirebilir miyim?

Nedense, İsmet Paşa iktidardan ne zaman ayrılsa onun yerine gelenler önce bunun temini için gayretli olmuşlardır. İsmet Paşa 1937'de, Eylûldeki dramatik tartışma sonunda Atatürkün Başbakanlığından çekildiğinde -tartışma sofrada, başkalarının bulunduğu bir Mecliste cereyan ettiği için sonra trenle İstanbula, Dil Kurultayına giderken Atatürk İnönüyü bir kahve içmeye çağırmış, "âlem önünde olmasaydı.. ne düşünürsün" diye sormuş. İnönü "bir şey düşünmedim, ne emrederseniz öyle olsun" cevabını vermiş, Atatürk "bir fasıla verelim" demiş, İnönü "hay hay, size müteşekkir olurum" mukabelesinde bulunmuş, Atatürk "şekli ne olsun" demiş, İnönü "sıhhî sebep"i teklif etmiş. Atatürk "evvelâ izinle yapalım" demiş. İnönü "nasıl emrederseniz" cevabını tekrarlamış. Atatürk "gizli tutalım, kimi düşünürsün" diye sormuş. İnönü "beni mazur gör, bir isim veremem" de-





İsmet Paşanın başlıca hususiyetlerinden biri mükemmel bir aile babası olmasıdır. İşi en çok olduğu zamanlarda bile İsmet Paşa çocuklarına, torunlarına ayıracak bir zaman bulmuştur. Aslına bakılırsa bu konuda torunlar çocuklardan daha talihli çıkmıştır. Yukardaki resimde İsmet Paşa Erdal ve Özdenle beraberdir. Aşağıdakinde ise Gülsün ve Nurperiyle..

miş, Atatürk "Celâl Bayar" adını söylemiş, İnönü "hakikaten bana iyi tesir etti" şeklinde mukabele etmiş, iki lider İstanbula neşeli bir görünüş içinde inmişler, İnönü iki gün sonra izin kâğıdını yazmış ve Ankaraya dönmüş-, evet, İsmet Paşa 1937'de Atatürkün Başbakanlığından çekildiğinde zamanın Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İsmet Paşaya nazaran her halde kendiliğinden, İsmet Paşayı Londra Büyük Elçiliğine göndermeyi tasarlamış. Fakat İsmet Paşa bunu öğrendiğinde Arası fena halde terslemiş, Aras tersyüz etmek zorunda kalmış.

Benim duyduğum ikinci teşebbüs, 1950'yi takip eden yılda D.P. Büyüklerinden gelmiş. D.P. Büyükleri araya, 1950'de kendi İstanbul listelerine bağımsız olarak aldıkları Dr. Lûtfi Kırdarı koymuşlar. Dr. Kırdarın İstanbul valisi bulunduğu yıllarda hanımıyla kayınvaldem arasında bir akrabalık olduğu sözleri duyulmuştur. Bunun aslı yoktur. Ama elbette ki bir dostluk mevcut olmuştur. Kırdarlar daha ziyade, İsmet Paşanın kardeşi Hasan Rıza Temellilerle ahbaplık kurmuşlardır. Nitekim Kırdar da, kendisine D.P. Büyükleri tarafından verilen görevin ifasında İsmet Paşanın kardeşinden faydalanmak istemiş, teklifi ona açmış, D.P. Büyüklerinin İsmet Paşayı elüstünde tutacaklarını, her zaman sayacaklarını, onu bir manevî tahtta oturtacaklarını Hasan Rıza Temelliye anlatmış. Tabii, bunun bir tek, bir küçük şartı varmış: İsmet Paşanın siyaset hayatından ve bilhassa C.H.P. nin başından çekilmesi, yani D.P. Büyüklerine gölge etmemesi! İsmet Paşa bunun lâfını bile ettirmemiş.

Gariptir, aynı yolda bir teklif 27 Mayıs İhtilâlinden sonra Alpaslan Türkeşten gelecek, İhtilâlin Kudretli Albayı 1960 Eylûlünde, Ahmet Karamüftüoğlunun İsmet Paşaya bildirdiğine göre Cemal Gürselin Devlet Başkanı kalmasını, İsmet Paşanın "Millet Babası" olmasını isteyecek, C.H.P. ni tanımadığını söyleyecektir. O faslı, sırası geldiğinde anlatacağım.

1954 yazında böyle bir hava C.H.P. içinde gene vardı. Böyle bir hava C.H.P. içinde olduğu içindir ki D.P. Büyükleri kollarını gene sıvamışlardı. Haziran ayının ortasında bir gün, Ankaranın Bâbıâlisi Rüzgârlı Sokaktan çıkmış, otobüse binmek üzere Ulus durağına gidiyordum. Gazeteci çocuklar bir D.P. li gazeteye atfen "İnönü Tasfiye Edildi!" diye bağırıyorlardı. O günlerde C.H.P. Meclisi toplanmıştı ve orada sert tartışmalar cereyan ediyordu. Gerçekten İsmet Paşa da tenkit ediliyordu. Ama, İsmet Paşanın tasfiyesi gibi bir mesele yoktu. D.P. nin bu gayretlerinin, ben, İsmet Paşayı kendisi ve partisi için o buhranlı günlerde kuvvetlendirmiş olduğunu sanırım.

1954 yazında C.H.P. içinde, İsmet Paşaya karşı büyük gayrımemnun Şemseddin Günaltaydı. Şemseddin Günaltayı, Allah rahmet eylesin, kaprisli bir insan olarak tanımışımdır. Sonra-

dan bana anlattıklarına göre Günaltay 1950 Kurultayında kendisini C.H.P. nin âdeta tabii Genel Sekreteri olarak görüyormuş. O Kurultayda cereyan edenler hatırlardadır. Kurultayın karşısına iki ciddi Genel Sekreter adayı çıkmıştır: Son Başbakan Şemseddin Günaltay ve İsmet Paşa tarafından himaye edildiği bilinen Nihat Erim. Bunlara kendiliğinden, pişkin Kasım Gülek de katılmıştır. İddialı ve çalımlı Nihat Erim hemen seçilmeyince bunu kendisi için bir hakaret ve Kurultay bakımından bir kıymet bilmeme saymış, adaylıktan feragat etmiştir. Bunun üzerine, tarihlerde ilk "yeni moda propaganda"nın örneklerini veren, sabah karanlığında Kurultay kapısına gelip delege eli sıkan, başkaları sahte bir istiğna gösterirken "ben seçilmek istiyorum, oyunuzu bana verin" diyen Kasım Güleğin Günaltayı yenmesi zor olmamıştır.

Günaltayın buna içerlemiş olduğu muhakkaktır. Nitekim zaman zaman, nerede ve kimlerin iştirakiyle bir "Yeni Parti" dedikodusu -ve, Allah bilir ya, teşebbüsü..- belirse Günaltay adı buna karışmıştır. Fakat Günaltay hiç bir zaman bu işin sonuna kadar gitmemiştir. Günaltay en ziyade Kasım Güleğin aleyhinde vaziyet almış, bu tenkit etmiş, onun hafif idaresinin C.H.P. yi bir yere götürmeyeceğini söylemiştir. Nitekim 1954 seçimlerine gidilirken İstanbulda İsmet Paşanın başkanlığında yapılan toplantılarda da bu görüşlerini savunmuştur.

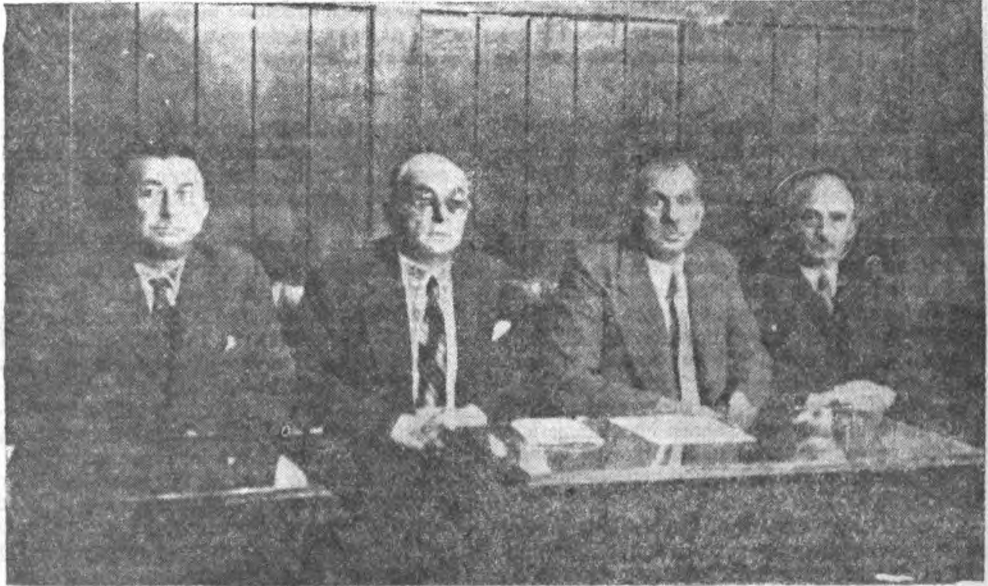
Seçim hezimetinden sonraki ilk Parti Meclisi Haziran başında toplandı ve 13 Haziranda bitti. İsmet Paşa toplantıdan sonra Şemseddin Günaltayla bir dakika, ayaküstü konuştu. Günaltay şu garip fikri söyledi:

"— Başından ayrılırsanız Parti dağılır. Bu şekilde devam ederse, gene dağılır.."

İsmet Paşa fikrini izah etmesi için eski Başbakanını eve çağırdı. Ertesi gün Günaltay geldi. Günaltay o gün buruktu ve "ben demedim mi" havası içindeydi. Konuşma ilgi çekici oldu. Günaltay başkalarının da taşıdığı bazı fikirleri, itiraf etmeli ki samimi bir şekilde İsmet Paşaya söyledi.

Şemseddin Günaltaya göre millet, İsmet Paşanın tekrar başa geçeceğinden endişe ettiği için seçimlerde D.P. yi tutmuştu. Seçim propagandası, iktidarı C.H.P. nin alacağı platformu üzerine bina edildiğinden bu endişe daha da artmıştı. Kampanya üstelik sert ve katı da cereyan etmişti. Şimdi yapılacak bir tek şey vardı: İsmet Paşa, C.H.P. iktidara geldiğinde kendisinin görev almayacağını ilân etmeliydi!

Günaltay bunu istiyordu, zira öteki şık, yani İsmet Paşanın C.H.P. nin başından ayrılması yahut politikayı bırakması hem Partinin da-



Atatürk İsmet Paşaya, kend[illegible] iyi tesir etti" cevabını vermiştir. Bu hadise 1937 Sonbaharında, trenle Dil Kurultayına, İstanbula giderken cereyan etmiştir. Bayar İnönü Kabinelerinde uzun süre İktisat Bakanlığı yapmıştır. Yukarda bir İnönü Kabinesinin üç kalburüstü şahsiyeti Kâzım Özalp, Celâl Bayar ve Şükrü Kaya Mecliste Başbakanla birlikte görünüyorlar.



Günaltay Kasım Güleği hiç bir zaman sevmemiş, güvenmemiş, onu daima ziyadesiyle hafif bulmuştur. Bu hisleri Gülek de paylaşmamış sayılmaz. İki adam arasındaki bu çekişme bazen Günaltayı Partinin dışına itecek hale gelmiştir. Günaltay İsmet Paşayla da daima iyi olmamıştır. Her "Yeni Parti" dedikodusuna Günaltay adının karıştırılması bu yüzdendir.

ğılması demekti, hem memleketin siyaset hayatının kayıtsız ve şartsız D.P. Büyüklerinin eline teslim edilmesi neticesini verecekti. D.P. Büyükleri ise, o günlerde hazırladıkları yeni şiddet tedbirleriyle temayül ve niyetlerini belli etmeye başlamışlardı. Bir İnönü ki, millet onu tekrar memleketin başında görmekten korkuyor.. Bir İnönü ki, mücadele sahasından çekildi mi kurtlar demokrasi kuzusunu hemen yiyeceklerdir.. 1954 yazında Şemseddin Günaltay bu fasit daireden kurtulmanın yolunu İsmet Paşanın C.H.P. başında kalmasında, fakat partisi iktidara geldiğinde görev kabul etmeyeceğinin ilânında görüyordu. Bunun şahsen İsmet Paşa için nasıl bir mâna taşıyacağını, bilmiyorum Günaltay o Haziran gününde tahayyül ediyor muydu, etmiyor muydu?

İsmet Paşa Günaltaya, kaybedilmiş bir seçimden sonra böyle bir vaziyet almanın gülünçlüğünü anlatmaya çalıştı. İktidar neredeydi ki iktidar devri için plânlar hazırlansın? O zaman Günaltay başka bir teklifte bulundu: O halde İsmet Paşa, asgarî emniyet şartlarının mevcut olmadığını ilân ederek C.H.P. nin faaliyetini tatil edebilirdi.. Anlaşılıyordu ki Günaltay meyustu, meyus olmuştu, ümidini yitirmişti. İsmet Paşa eski Başbakanına böyle bir durum olmadığını söyledi. Umumî efkârı ikna etmek için zaman lâzım olduğunu bildirdi. Halkın her şeyi anlayacağını belirtti.

İsmet Paşanın Şemseddin Günaltayla bu konuşmasını anlatıyorum, çünkü Günaltay 1954 yazında böyle düşüncelere sahip tek C.H.P. li değildi. Daha bir çok C.H.P. li seçimlerdeki ezici D.P. zaferinden ve D.P. Büyüklerinin tutumundan dolayı endişe içindeydiler ve "artık her şey bitti" havasına kendilerini kaptırmışlardı. Zaten bundan dolayıdır ki o günleri takip eden devrede, henüz D.P. yokuş aşağı inmeye başlamamışken bunlardan bir kısmı kapağı C.H.P. gemisinden dışarı atmayı, bir kısmı ise D.P. Büyükleriyle kombinezonlara girmeyi kendileri için akıllılık saymışlardır. O hikâyeleri vakaları ve hadiseleriyle, unutulmaz şahsiyetleriyle daha sonraları anlatacağım.

İsmet Paşa C.H.P. deki bu hezimet havasını 1954 yazındaki üç esaslı merhalede dağıtmaya muvaffak oldu. O yaz önce, Haziran ayında, Parti Meclisi toplandı. Sonra, Temmuzda, Kurultay oldu. Nihayet Ağustosun sonunda, İs-

tanbulda, Parti Meclisi bir defa daha bir araya geldi. Haziranda feshedilmekten, faaliyetini tatil etmekten bahseden C.H.P. Eylûlde, hem de o zamanın öteki iki muhalefet partisinin, C.M.P. ile K.P. nin mahallî seçimlere girmeme kararına rağmen bunlara iştirak edeceğini ilân ediyor, kudretli D.P. ile bir yeni savaşa girmeyi göze alıyordu. Ama bu istihaleyi sağlamak İsmet Paşa için kolay olmadı. Düşünmek lâzımdır ki o yaz İsmet Paşa, çok C.H.P. linin gözüne bakarken içinden "acaba bu da mı gidici" sorusunu geçiriyordu. Zira, öylesine inandığı adamlar bu "gidiciler"in arasında yer almışlardır ki?

İsmet Paşa Hazirandaki Parti Meclisinde, panik havası içinde ve çekişmelerle dolu bir C.H.P. buldu. Avni Doğan davudî sesiyle "Bizim Parti içinde kalıp kalmayacağımız ancak Kurultayda belli olur" diyordu. Faik Ahmet Barutçu, Cemil Sait Barlas, Cemal Reşit Eyüboğlu gibi seçilmemiş eski milletvekilleri oy alamamalarını Partinin Nihat Erimin fikrî ve Kasım Güleğin fiilî idaresi altında bulunmasına bağlıyorlardı. İlhami Sancarlar pek çok "parti yüksek kademesi mensubu"nun partinin değil, kendilerinin menfaatine çalıştığını söylüyorlardı. Kasım Gülek, elinin ve kolunun bağlanmış olmasından şikâyetçiydi. Nihat Erim artık nasıl bir politika takip edeceğini bilmiyor, yalpalayıp duruyordu. Zaten bu sırada, Dr. Fazıl Şerafeddin Bürgenin aracılığıyla Dr. Sarol kanalından D.P. Büyükleriyle irtibatını kurmuştu ve o çevrelerin havasını alıp -o tarihlerde- İsmet Paşaya sadakatle naklediyordu. Bu sadakat ve Menderes çevresinin tesirleri daha sonra değişecek ve Nihat Erim.... Fakat, şimdi bunları bırakalım ki hikâyenin seyri degişmesin. Evet, Haziran ayındaki Parti Meclisinde İsmet Paşa şaşkın ve ezik bir C.H.P. buldu. Şaşkınlığı söyledim. Eziklik, ifadesini şöyle buluyordu: "CHP büyük bir handikapla karşı karşıyadır: Mazisi! Köylüler jandarma, tahsildar baskısını, memur saltanatını, mektep yapma mükellefiyetini, harp yıllarında elinden buğdayının alınmasını unutmamıştır. Bu hareketlere karşı duyduğu infiali kaybolmamıştır. Karşı taraf bunları ustalıkla tahrik edince, bizim bütün sözlerimiz boşa gidiyor. Bir şeyler yapmak, Partiyi bu ipotekten kurtarmak lâzımdır."

Peki, bunun yolu nedir? Bu yolu, eksantrik Cemil Sait Barlas kelimeleri çiğnemeden söylüyordu: C.H.P. yi feshetmek ve sonra başka isimde, daha solcu prensiplere sahip bir yeni siyasî teşekkül halinde tekrar organize olmak! Üstelik Parti, bütün malları elinden alınmış olduğu için büyük malî sıkıntı içinde değil miydi? O halde, böyle bir karar C.H.P. yi "martyre" hale de getirirdi. C.H.P. bir kalemde hem siyasî ipoteğinden, hem malî borçlarından kurtulurdu.

Haziran başındaki bu parti Meclisinin toplantısında, benim şimdi hatırladığım, İsmet Paşanın yaptığı dinlemek oldu. Delegeler bütün şikâyetlerini dile getirdiler. Bütün dileklerini söylediler. Bütün görüşlerini anlattılar. İsmet Paşa günler ve günler bunları sabırla dinledi. Herkesin bıkkınlık getirdiği anlarda bile İsmet Paşa "Evet, sonra?" diyordu. Bu suretle bir deşarj oldu. Böyle bir deşarja 1954 seçimlerinin mağlûpları fena halde muhtaçtılar.

Buna mukabil Parti Meclisi hiç bir ciddi karar almadı, meseleyi "komisyona havale"yle yetindi. Bir Islahat Komisyonu kuruldu. Bu Islahat Komisyonu Partiyi bir ay sonraki Kurultaya götürecekti. Komisyonun başkanlığına da mutedil Faik Ahmet Barutçu getirildi.

İsmet Paşa o yaz, çok kimsenin aklında bulunup da söyleyemediği bir konuyu kendi partisinin çeşitli organlarında ortaya attı. Önce, seçimlerden sonraki toplantısında C.H.P. nin Meclis Grupunda, Genel İdare Kurulunda, Parti Meclisinde, Islahat Komisyonunda açık açık dedi ki:

"— Eğer benim çekilmem gerekiyorsa, ben çekilmeye hazırım.."

Bu söz nerede söylendiyse orada herkes donup kaldı. Zira İsmet Paşanın sahiden, çekilmeye hazır olduğundan hiç bir muhatabı şüphe etmiyordu. Fakat bu muhatapların içinde İsmet Paşaya en fazla kızanı bile bunun neticesini göze almıyordu. Nitekim Islahat Komisyonu da İsmet Paşanın çekilmesi veya Partinin kendi kendini feshetmesi gibi noktaları birer "aşırı uç" saydı ve onlar üzerinde fazla durmadı. Parti Meclisinden bu yana C.H.P. de ilk değişiklik vuku bulmuştu. 1954 seçimlerinin neticesi artık daha çok D.P. nin iktidarda kâfi derecede yıpranmamış olmasına bağlanıyordu. Bu, Hazirandaki Pembe Ev görüşmesinde İsmet Paşanın Şemseddin Günaltaya söylediği fikirdi. Eğer C.H.P. Atatürk devrimlerinin bekçisi olarak kalır ve şimdi D.P. nin saptığı totaliterlik yolunda onun karşısında açık, cesur ve verimli bir vaziyet alırsa bu yıpranma D.P. için gelip çatmakta gecikmeyecekti. Mesele, C.H.P. nin görevini sağlam şekilde yapacak hale gelmesiydi. Partinin toplanması ve kendisine çeki-düzen vermesi bu sebepten gerekliydi.

İsmet Paşanın 1954 yazında bu fikirleri arkadaşlarına hararetle savunduğunu hatırlarım. Dünyada Falih Rıfkı Atay aynı görüşün mücadelesini yapıyor ve parti içindeki "opportünist" dediği kimseleri şiddetle yeriyordu. İsmet Paşa o yaz Ankarada ve sonra Dragosta Falih Rıfkı Atayla bir çok defalar görüştü. Atay da, C.H.P. nin adının değiştirilmesi gibi bir saçmalığın düşünülemeyeceği kanaatindeydi.

Faik Ahmet Barutçunun Islahat Komisyonu, o sıralarda adı Ziya Gökalpa çevrilmiş bulunan eski Kâzım Özalp caddesindeki C.H.P. Genel Merkezinde tahmin edilmeyecek kadar uzun ve heyecanlı toplantılar yaptı. İsmet Paşa bunlardan bir çoğuna katıldı. Bütün cereyanlar orada bir defa daha ortaya döküldü. Günlerle meseleler üzerinde tartışıldı. Islahat Komisyonunu teşkil edenler Kasım Gülekten memnun

değillerdi, onu C.H.P. gibi bir partinin sevk-i idaresine lâyık bulmuyorlardı. Fakat Gülek Kurultay tarafından tutuluyordu. Onun Genel Sekreterliğini Kurultayda elinden almak kabil olmuyordu. Halbuki o tarihlerde C.H.P. içinde pek çok kimse, meselâ Faik Ahmet Barutçu gibi biri sorumlu mevkiye geçerse onun, C.H.P. yi daha bir fazla başarı yoluna götüreceği kanaatindeydi.

Barutçu ile 1954 yazında konuşmalarım oldu. Fakat onunla asıl ve büyük dostluğumuz benim Sarol ile olan dâvamın çeşitli dalgalanmaları arasında gelişecek, bu büyük parlâmenteri o sırada iyi tanımak fırsatını bulacaktım. Barutçu benim üzerinde daima hassas, fikirleri ölçülü, hadiseleri iyi tarafından alan bir insan intibaı bırakmıştır .1954 yazında İsmet Paşanın onu Genel Sekreter olarak düşünüp düşünmediğini bilmiyorum. Bildiğim, her halde İsmet Paşanın Kasım Gülekten fazla memnun olmadığıdır. Fakat onun değiştirilmesi konusunda bir hayal da yapmıyordu. Nitekim Kurultayda şahsiyetinin ağırlığını bu şahıs değil, bir başka prensip meselesinde koyacak, o işi sökecek, buna mukabil Kasım Güleğin Genel Sekreterliğinde ikinci sınıf, C.H.P. yi temsil etmek gibi bir görevin belki on gömlek altında bir ekibin Parti Meclisi olarak ortaya çıkmasına canı çok sıkılmayacaktır. Kurultay bahsine sıra geldiğinde bunu anlatacağım. İsmet Paşanın bu aldırmazlığının sebebi ondaki "ben herkesle çalışırım" inancıdır. İsmet Paşa bu tutumunu, benim yanında bulunduğum 10 yıl içinde belki iki, en çok üç defa değiştirmiştir.

Islahat Komisyonu bir tüzük ve bir program tadilâtı tasarısı hazırladı. Tüzük tadilâtındaki prensip şuydu: Kurultaylar heyecanlı topluluklardır, kolaylıkla sürüklenip gidebilirler. Onun için, Genel Başkan seçiminin dışındaki seçimler iki dereceli olsun. Kurultay bir Genel Başkan, bir de Parti Meclisini seçsin. Genel Sekreteri ve Genel İdare Kurulunu bu Parti Meclisi kendi bünyesinden çıkarsın. Tabii bu, açıkça Kasım Güleğe karşı bir tedbirdi. Nitekim



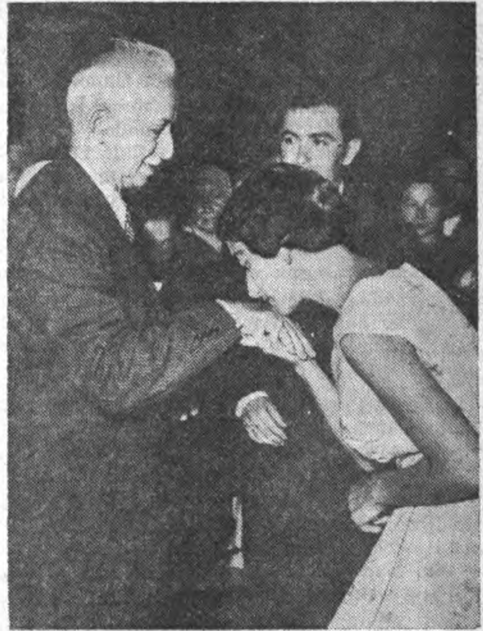
İsmet Paşa C.H.P. nin Meclisi terketmesi fikrine karşı çıktığı zaman bunun demokratik rejimin sonu olabileceğinden endişe ediyordu. 1954'te Bölükbaşının Mecliste, bugünkünden de cılız bir Grupu vardı. Fakat C.H.P. çekildiği takdirde İktidar pek âlâ bir süre onu Muhalefet diye kullanır, C.H.P. yi Meclis dışında hakladıktan sonra tabii C.M.P. yi de silip süpürürdü.

Kurultayda Gülek buna karşı "Gene Şefin bir tertibi" ve "Kurultayın elinden yetkileri alınmak isteniliyor" sloganlarıyla karşı çıkacak, cereyanı yenmekte güçlük çekmeyecektir. Program tadilâtı ise en çok iki prensibin ele alınmasına yol açtı: lâiklik ve devletçilik. C.H.P. de pek çok opportünist ve kısa görüş sahibi, D.P. nin memleketteki zaferini C.H.P. nin lâiklik ve devletçilik konusundaki fazla sert, katı, sekter tutumuna bağlıyordu. O yaz bir takım C.H.P. li bana "Memleket bunu tutmuyor" diye dert yanmış ve bunlarda "gerekli fedakârlık" yapıldığı, yani tâvizler verildiği takdirde D.P. nin yenilebileceğini söylemiştir. Bunu İsmet Paşanın kendisinden de isteyenler, tabii çıktı. Bunlara karşı İsmet Paşanın cevabı şu olmuştur:

"— Tâviz sahasında D.P. ile yarış edebilir misiniz? O halde?. Eğer biz devletçilikten ve bilhassa lâiklikten en ufak tâviz verirsek bunların ucunu bir daha yakalayamayız. Sizin teşhisiniz doğru değildir. Türkiyede C.H.P. Atatürk devrimlerinin bekçisi olduğu için itibardadır ve gerçek bir kuvvete sahiptir."

Sahiden de bir kaç hafta sonra, Temmuzun nihayetinde C.H.P. Kurultayı Ankaranın Yeni Sinemasında toplandığında İsmet Paşanın açış konuşmasının en fazla alkışlanan cümlesi "C.H.P. Atatürk devrimlerinin bekçisidir" cümlesi oldu. İsmet Paşa bu cümleyi söylediği zaman öyle bir tezahürat koptu ki sanki sinema aşağı yıkılıyordu. Hele bir gençlik grupunun Lozan Andlaşmasının o yıl İktidar tarafından kasten unutulmuş olan yıldönümü vesilesiyle bir plâkı Lozanın kahramanına Kurultayda, nutkunu bitirdiğinde vermesi son derece heyecanlı bir sahne teşkil etti. Gençler plâkın üzerine Gazi Mustafa Kemalin Lozandaki murahhas heyetimizin reisi İsmet Paşaya çektiği telgrafın metnini kazıtmışlardı. Gençlerden biri mikrofona geldi ve bu telgrafın metnini plâktan okudu. Alkışlar, yaşa-varol sesleri, ağlayanlar, heyecandan bayılacak hale gelenler.. C.H.P. nin, kuvvetini Atatürk devrimlerinin bekçisi olmasından aldığını söyleyen İsmet Paşayı hiç bir hadise o günkü manzara kadar teyit edemezdi.

C.H.P. nin o XI. Kurultay adını taşıyan Kurultayında Partinin feshedilmesinden hiç bahsedilmedi. İsmet Paşa âdeta ittifakla Genel Başkanlıkta muhafaza edildi. Bu suretle Partinin hayatıyla ilgili iki mesele, 1954 hezimetinin bazı zihinlerde doğurduğu karışıklıktan kurtarılıp berraklığa kavuşturulmuş oluyordu. Buna mukabil İsmet Paşanın, karşısında bizzat mücadele etmesini gerektiren iki temayül Kurultayda kendini hissettirdi. D.P. nin tuttuğu şiddet yolu karşısında C.H.P. T.B.M.M. ni terketmeliydi. İlhami Sancarın o sıralarda "Menderes Demokrasisini yalnız bırakalım" dediğini hatırlıyorum. Bu konu Kurultayın Ana Dâvalar Komisyonunda ele alındı. Meclisten çekilinmesini



1954 Eylülünde Taşlıkta İsmet Paşa bizim nişan yüzüklerimizi taktı. Ben Nihat Erimle hayatımda ilk defa o gün karşılaştım. Sonradan, kendisini sadece bir tek defa daha gördüm. Ama onunla uzaktan münasebetlerimiz çeşitli devrelerden geçecektir.

savunanlar, tabii milletvekili seçilememiş olanlardı. Bunların kuvvetli şahsiyeti dâvanın Komisyonda kazanılmasını sağladı. Salı gecesi - Kurultay toplantısı 26 Temmuz Pazartesi günü başlamıştı - Komisyon şöyle bir karar aldı: C.H.P. Meclis Grupu Meclis açıldığında Ana Dâvalar konusunda bazı kanun teklifleri yapacak, bunlar kabul edilmezse Meclisten çekilecekti.

İsmet Paşa o gece hayatının çetin akşamlarından birini geçirdi. İlk başarısı, Komisyonun bu kararının Kurultay Umumî Heyetine hemen o gece sunulmasını önlemek oldu. Pembe Eve bir çok "lider-delege" çağırdı. Onları ikna etmeye uğraştı. Meclisten çekilmek demek, demokratik rejimi açık bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmak demekti. İçinde bulunduğu ruh haleti D.P. ye böyle bir durumda ne yaptırtırdı, hiç kimse bilemezdi. Sonra, Mecliste Bölükbaşının cılız da olsa bir Grupu vardı. D.P. Büyükleri muhalefet görevini bir süre onun C.M.P. sine gördürebilirler, Meclis dışında C.H.P. nin kolaylıkla hakkından geldikten sonra demokrasinin incesine de, kalınına da paydos diyebilirlerdi.

Ben İsmet Paşanın bu sözlerinin altında va-

tan asıl temel görüşü daha sonra anlamışımdır. İsmet Paşa bir meşruiyetçidir. 10 yıl içinde onun bu istikametten bir tek defa ayrıldığını görmemişimdir. Nitekim 28 Mayıs 1960 Cumartesi sabahı İhtilâlin resmî başı Cemal Gürsel İsmet Paşaya ilk defa telefon ettiğinde ondan, hareketi kendisine önceden haber veremedikleri için özür dileyecek ve "bizi bundan vazgeçirmeye çalışacağınızı biliyorduk" diyecektir. Gerçi İsmet Paşanın bu meşruiyetçilik vasfı kendisi hakkında bir çok defa yanlış teşhis konulmasına yol açacak, İsmet Paşa bu yüzden emrivâkileri kabul edecek sanılacak, emrivâkiler kabul edilmeyince tertipçiler açıkta kalacaklardır ama meşruiyetçilikle yaman bir mücadeleci olmak elbette ki başka başka şeylerdir.

İsmet Paşa 1954 Temmuzunun o son Salısında arkadaşlarını ikna etmeye muvaffak oldu. Komisyonun kararı Kurultaydan şöyle geçti: Meclis açıldığında C.H.P. Grupu bazı kanunlar teklif edecektir. Bu kanunlar kabul edilmediği takdirde "Partinin yetkili organları" Meclisten çekilip çekilinmemesi gerektiğini tesbit edeceklerdir! "Partinin yetkili organları" neydi? Bunu hiç kimse düşünmedi. Böylece, C.H.P. nin Meclisten çekilmesi temayülü uyutuldu. O Kurultayda ikinci bir temayül mahallî seçimlerin boykot edilmesi temayülüydü. İsmet Paşa onun kararını da "daha sonra"ya bıraktırdı. "Daha sonra" ise, Parti Meclisinin İstanbuldaki Ağustos ve Eylûl toplantılarında, üyeler arasında "seçimleri boykot etme"fikri revaçtayken İsmet Paşa "Parti Meclisi bu kararı verirse derhal Kurultayı toplar, bu fikre karşı orada mücadele ederim" deyince akan sular durdu ve Genel Başkanın arzusuna uyuldu. İsmet Paşa, seçimleri boykot etmeyi demokratik inançlarına uygun görmüyordu.

Fakat İsmet Paşa bu prensip kararlarında ağırlığını hissettirirken Kurultay hafif bulunan Genel Sekreterin yanına onun kadar hafif bir Parti Meclisini seçiyordu. Tüzük tadilâtını Kurultay şöyle bir "idare-i maslahat"a bağladı: Genel Sekreteri de Kurultay seçti. -Kurultayda Genel Sekreter adayı olarak son dakikada Kasım Güleğin karşısına Ferit Melen çıkarıldı. Ferit Melen yenilmesine rağmen, tamamile hazırlıksız çıktığı halde adamakıllı çok oy aldı. Bu suretle "Gülek Efsanesi"nin suniliği ilk defa hissedildi ve bu bir ders oldu-. Fakat Kurultay, beş kişilik bir Genel İdare Kurulunun seçilmesi yetkisini Parti Meclisine terketti. Ancak Genel Sekreter, kendi seçtiği iki Yardımcısıyla bu Kurulun başına geçecekti. Yani, tam bir arap saçı..

Bu netice, bilhassa Falih Rıfkı Atayın ve başka sebepten Nihat Erimin sert tenkitlerine yol açtı. Atay seçilenlere öylesine güvenmiyordu ki "Partiiçi meseleler itimat edilmesi caiz küçük komitelerde görüşülmelidir" diye yazmaktan çekinmedi. Sonradan, seçilenler itimat bahsinde bir noksanları olmadığını belli ettiler ve yarı yoldan dönenler başkaları oldu ama idarecilik, hele parti idareciliği bakımından yeni kurulun zaafı kendini hep belli etti. Nihat Erim ise "Artık Partinin yetkili bir organında değilim, onun için tenkitlerimi serbestçe yapabileceğim" diye Halkçısında tehditler savurmaya başladı. O günlerde Kasım Güleğin, koltuğunun altında bir Halkçı gazetesiyle İsmet Paşaya geldiğini, sızlandığını, ondan kendisini ve ekibini himaye etmesini istediğini, partililerden gelen bu çeşit hücumların Partideki birliği bozacağını söylediğini hatırlıyorum. İsmet Paşa Kasım Gülek yanından çıkınca Nihat Erimi çağırttı ve ona Genel Sekreterin bu müracaatını nakletti.

Fakat zayıf bir Genel Merkezin kurulmuş olmasının İsmet Paşayı fazla bedbaht etmediğini söylersem kimse şaşırmasın. Partinin Meclis Grupu da zayıftı. Onun karşısında kuvvetli bir Genel Merkez ister istemez, İsmet Paşanın hiç hoşlanmadığı "Genel Merkez Tahakkümü" temayülünü uyandıracak ve şiddetli çekişmeler olacaktı. Kurulan denge, bunu önlüyordu.

1954 Sonbaharına, işte böyle gelindi. Eylûl ayı, Partisine arzuladığı istikameti vermiş bulunan İsmet Paşanın ailesi üzerine daha rahat eğilmesini sağladı. 16 Eylûlde Taşlıktaki evde Özdenle benim nişan yüzüklerimizi İsmet Paşa taktı. Güzel, ılık, güneşli bir gündü. O nişanda, adını çok duyduğum bir insanla hayatımda ilk defa karşılaşıp tanıştım: Nihat Erim. Nihat Erimle zaten, 1964 yazında İsmet Paşanın Amerika seyahatini beraber yapıncaya kadar, onca yıl içinde topu topu iki kere görüşmüşümdür.

İki kere diyorum.. O da, insanın kendi kalabalık nişanında bir misafirle karşılaşması bir görüşme sayılırsa..

Gelecek yazı:

Nihat Erim Meselesinin içyüzü neydi?

Almanya

Gene Berlin!

Geride bıraktığımız haftanın sonunda Berlinlilerin en büyük eğlencesi, oldukça hareketli geçen bir haftanın bilânçosunu çıkarmaktı. Güvenlik makamlarının hazırladıkları raporlara göre, geçen hafta içinde Batı Berlinde birçok yaşlı kimse kalp krizi geçirip hastahaneye kaldırılmış, çocuklar korkudan sinir buhranına tutulmuşlar, bir şoför kontrolü kaybederek kazaya yol açmış, bazı âvizeler düşmüş ve evlerin camları kırılmıştır.

Aslında bütün bunlar Batı Berlin gibi çok kalabalık ve hareketli bir şehrin hayatında olağan şeylerdi ama, bunlara yol açanlar Berlin üzerinde uçan Sovyet ve Doğu Almanya uçakları olunca iş bir hayli değişiyordu. Batı Almanya Temsilciler Meclisi bundan bir süre önce, Nisan başında yapacağı toplantıları Batı Berlindeki eski Reichstag binasında yapmayı kararlaştırınca, Sovyetler Birliğiyle Doğu Almanya da, 5-11 Nisan tarihleri arasında Doğu Almanyanın batı sınırlarıyla Berlin arasındaki bölgede ortak bir manevra yapmayı kararlaştırmışlardır. Yapılan bu manevra sırasında Batı Almanyayı Berline bağlayan kara yolları aralıklı olarak trafiğe kapatılmış, Berline giden yolcu uçaklarının üzerinden Sovyet ve Doğu Alman savaş uçakları uçmuş, Batı Berlin gökleri epeyce karışmıştır. Fakat bütün bunlar Federal Almanya Temsilciler Meclisinin Batı Berlinde toplanmasının önüne geçememiştir.

Geçen hafta Batı Berlinde olup bitenleri genel milletlerarası durumun ışığında değerlendirmek gerekir. Bazı Batılı gözlemciler bunu Sovyetler Birliğinin Doğu Almanyanın göbeğindeki Batı varlığından kurtulmak yolundaki yeni çabaları olarak yorumlamaktadırlar.

Vietnamdan Berline

Son yıllar içindeki Sovyet dış politika uygulamaları, Kremlindeki yöneticilerin Berlin meselesini çoğunlukla Batılılar üzerinde bir zorlama aracı olarak kullanmak yoluna gittiklerini açıkça göstermiş bulunmaktadır. Batılıların, milletlerarası dengeyi kendi taraflarına çevirecek veya Sovyetler Birliğini baskı karşısında bırakacak her davranışlarına karşı, Sovyetler Birliği de Berlinin durumunu kullanmaktadır. Sovyet yöneticilerinin bu konuda Batılıların önüne çıkardıkları en önemli koz da, 27 Kasım 1958 tarihli notalarında savurdukları ve hâlâ Batının başında Damoklesin kılıcı gibi asılı duran bir tehdittir. Bilindiği gibi, Sovyet hükümeti bu notada, Berlinin durumuyla ilgili Eylül 1944 ve Mayıs 1945 tarihli anlaşmaların kendisine verdiği yetkileri uygun göreceği bir fırsatta Doğu Almanya hükümetine devretmeyi düşündüğünü bildirmekedir. Eğer Sovyetler Birliği bu tehdidini yerine getirirse, Batılılar, Berlinin geleceğinden hava ve kara trafiğine kadar bütün konuları şimdiye kadar inatla tanımaktan kaçındıkları Doğu Almanya hükümetiyle tartışmak zorunda kalacaklardır.

Batı Almanya Temsilciler Meclisi şu sırada Batı Berlinde toplanmakla çok zamansız bir davranışta bulunmuştur. Bu fırsatı kaçırmayan Sovyetler Birliği, şimdi Vietnamda büyük bir askerî harekâta girişmiş bulunan Birleşik Amerikaya, kendi elinde de Berlinin durumu gibi çok dikenli bir meseleyi yeniden ortaya çıkarmak imkânı bulunduğunu hatırlatmıştır.



Ludwig Erhard

Dertli baş

Erhard'ı yeni müşkillerin beklediği söylenebilir.

Vietnam

Sopa ve havuç

Vietnam savaşı artık dünyanın değişmez ve demirbaş milletlerarası anlaşmazlığı haline geldi. Bütün siyasi yorumcular, bütün öteki milletlerarası meseleleri bir yana bırakarak, her geçen günün Vietnam anlaşmazlığına neler getirdiğini araştırmaya çalışmaktadırlar. Bir ünlü amerikalı yorumcunun da belirttiği gibi, Birleşik Amerikanın Vietnamda izlediği politika şimdiye kadar yalnızca "sopa"ya dayanıyordu. Fakat geride bıraktığımız hafta yeni bir gelişme olmuş, Başkan Johnson komünistlerin önüne biraz da "havuç" koymaya başlamıştır.

Başkan Johnson'ın komünistlerin önüne uzattığı havuç, Kuzey Vietnam'a kayıtsız şartsız görüşmelere başlamak teklifidir. Johnson geçen Çarşamba günü Baltimore'daki John Hopkins Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada, sağduyu sahibi bütün insanların Vietnam uyuşmazlığının barışçı yollardan çözülmesini istediğini söyleyerek, Birleşik Amerikanın kayıtsız şartsız görüşmelere hazır olduğunu bildirmiş ve Vietnam barışı gerçekleştiği takdirde Güneydoğu Asyanın kalkınması için 1 milyar dolarlık bir yardım programı kurulmasına çalışacaşını açıklamıştır. Başkan Johnson'a göre, Vietnam için bulunacak barışçı çözüm yolu "dış müdahaleden masun, herhangi bir ittifaka bağlı olmayan, toprakları üzerinde yabancı üsler bulunmayan, iç ve dış politikasına kendi istediği yönü verebilecek ve toprak bütünlüğü garanti altına alınmış bir Güney Vietnam" kurulmasını gerektirmektedir.

Bilindiği gibi Birleşik Amerika, geçen haftaya kadar, Vietnam konusunda görüşme masası başına oturmak için Güney Vietnamdaki Vietkong saldırılarının durdurulması şartını ileri sürüyordu. Başkan Johnson'ın konuşmasından sonra bu tutum değişmiştir. Fakat amerikan politikasındaki bu değişiklik, ilk görünüşe bakılırsa, komünist ülkeleri memnun etmeye yetmiş değildir. Gerçekten, Başkan Johnson bu konuşmasında Vietkongu kendine muhatap kabul etmemekte, yalnızca Kuzey Vietnamla görüşmek isteğini ortaya koymaktadır. Oysa Vietkong yöneticileri Vietnam savaşının Kuzey Vietnam tarafından değil, kendileri tarafından ve Güney Vietnam halkının emperyalist [illegible] elinden kurtarılması için yapıldığını ileri sürmektedirler. Vietkongcuların istediği, Saygonda bütün Güney Vietnam halkını temsil eden bir hükümet kurulması ve bu hükümetin iki Vietnamın birleştirilmesi için gerekli çalışmalara [illegible]. Oysa Başkan Johnson'ın teklifi, iki Vietnam [illegible]

...

Şah ve İran



Sah Pehlev'

İran Hükümdarı Rıza Pehleviye karşı girişilen suikast teşebbüsü karşısında en güzel tefsiri bir iranlı albay yapmış bulunuyor: "Eğer ölseydi, İran bir ikinci Vietnam olurdu." A.P. ajansının Tahrandan verdiği haber bu inancın çok iranlı tarafından paylaşıldığını bildirmektedir.

İran Şahı bir kusursuz insan olmaktan çok uzaktır. İran Şahında şark hükümdarlarının klâsik kusurlarından dünya kadarı bugün hâlâ veya iz halinde mevcuttur. Ama komünist, yahut fanatik mukaddesatcı olmayan her iranlı için bu konuda sorulacak soru şudur: Şahın alternatifi nedir? Bu alternatif, komşu memlekette sadece kaostur. Zaten kendi hâkimiyetlerinin ümidini ancak kaosta gören iki aşırı ucun, ültra sağın ve kızılların kendilerine ortak hedef diye Şahı almalarındaki sebep de bundan başka bir şey değildir. Ama iranlı albay kaostan komünist İranın da, Orta Çağa dönmüş İranın da çıkamayacağını ve memleketinin ancak bir Vietnam olacağını gayet doğru olarak görmüştür.

Rıza Pehlevinin bin tane kusuru da bulunsa bir büyük meziyeti vardır: İran için kurtuluş yolunu görmüştür. Bu, içerde reformlar, dışarda hem Rusya, hem Amerika ile iyi münasebet esasına dayanan bir politikadır. Şahın düşündüğü ve bir ucundan gerçekleştirmeye başladığı reformlar için bırakınız İranı, bizde bile çok çevrenin "Vay sosyalist, vay!" diye doğrulması mümkündür. Buna mukabil gerçeklere aldırmadan konuşma meraklıları yapılanları çok az. Şahı arka niyetli bulmakta, tenkit oklarını ters istikametten sallamaktadırlar. Mesele, Şahın yaptığının, güven faktörü unutulmaksızın daha çabuk yapılabilip yapılamayacağının tesbitidir. Zira bugünkü icraat bile iki ucun ikisini birden Şahın karşısına diktiğine göre bu sorunun cevabı öyle hemen verilebilecek bir cevap değildir.

İranda yapılacak çok şey vardır. Bunlar, İran için en mutlu şekilde ancak Şah ile beraber gerçekleştirilebilir. İran vatanseverine düşen, Şahın etrafında, onu tuttuğu yolda daha süratli ve cesaretli ilerlemeye itecek bir tavır takınmaktır. Nitekim, önce, öldürülen genç Ali Mansurun, sonra bugünkü Başbakan Hüveydanın başkanlığında toplanan ekip böyle bir düşüncenin mahsulüdür. Kim ne derse desin, İran için hayır aşırılardan değil orta yolun müvazeneli, aydın yolcularından gelecektir.

İranda istikrar, Türkiyeyi en fazla ilgilendiren bir husustur. Kim, hududunun ötesinde bir Vietnamı ister? Şahsının ve güzel eşinin türk halkının yüreğinde uyandırdıkları muhabbetin yanında -bu hisler, Kıbrıs konusunda Şahın bizi herkesten fazla ve âdeta bir kendi dâvasını savunurmuş gibi kayıtsız, şartsız desteklemesiyle büsbütün kuvvetlenmiştir- Rıza Pehlevinin suikasttan kurtulmuş olmasının Türkiyede uyandırdığı memnuniyetin temelinde bu düşünceler vardır.

ğını alabildiğine sürdürecek nitelikte bir tekliftir. Bu bakımdan, Vietkong yöneticileri Başkan Johnson'ın teklifini "kaba bir hile" olarak nitelemekte, Vietnam halkının bağımsızlık, egemenlik, birlik ve toprak bütünlüğüne hakkı olduğunu hatırlatmaktadırlar.

"Mig"ler ve "Fantom"lar

Johnson'ın konuşması karşısında Komünist Çinin gösterdiği tepki de Vietkongunkine benzer türden olmuştur. Pekin radyosu geçen hafta yaptığı ve amerikan tekliflerinin reddi olarak yorumlanan bir yayınında, Başkanın konuşmasının yalanlarla dolu olduğunu ileri sürmüştür. Kayıtsız şartsız görüşme teklifinin yeni bir unsur olduğunu kabul eden Pekin radyosu, bununla beraber, Birleşik Amerikanın Güney Vietnam halkını silâhtan tecrit etmek ve savaşı terke zorlamaktan ibaret olan gayesinin değişmediğini de hatırlatmıştır. Komünist Çinde yayınlanan gazeteler ise Başkan Johnson'ın teklifini "maskaralık" olarak nitelemişlerdir.

Ancak, Komünist Çini en fazla kızdıran şeyin Başkan Johnson'ın konuşmasında Komünist Çini bir yana bırakarak Sovyetler Birliğini Birleşik Amerikayla Güneydoğu Asyada işbirliği yapmaya çağırması olsa gerektir. Nitekim, Başkan Johnson'ın geçen hafta yaptığı konuşmanın üzerinden kırksekiz saat bile geçmeden, Mao Çe-tungun Çini, Asya barışını kendi elinde tuttuğunu Birleşik Amerikaya bir kere daha göstermiştir.

Uzakdoğudan alınan haberlere bakılırsa, geçen Cuma günü Birleşik Amerika ve Komünist Çin kuvvetleri arasında ilk çatışma patlak vermiş bulunmaktadır. Bu çatışma, Amerikan 7. filosundan havalanan sekiz "Fantom" tipi uçakla Hainan adasından havalanan Komünist Çin "Mig"leri arasında olmuştur. Bildirildiğine göre, Amerikan uçakları, Kuzey Vietnamdaki Vihn şehrinin kuzeyinde bulunan Tamca köprüsüne akın yapacak pilotlara görevlerinde yararlı olabilecek son bilgileri toplamak üzere keşif uçuşu yapmağa gönderilmişlerdi. Anlaşılan bu uçaklar, görevlerine giderken, Komünist Çinin elindeki Hainan adasının biraz fazlaca yakınından geçmişler, bunun üzerine de "Mig"ler işe karışmak fırsatını bulmuşlardır.

Baltimore söylevinin üzerinden kırk sekiz saat bile geçmeden Birleşik Amerikanın Vietnam savaşını, Kızıl Çinle çatışmak pahasına bile olsa, sürdüreceğini gösteren davranışlarda bulunması, önümüzdeki günlerde durumda büyük bir değişme beklemenek gerektiğini açıkça göstermektedir.

KİTAPLAR

MÜSBET İLİM METODLARİYLE KUR'AN-I KERİMİ TETKİK

(Cilt I ve II)

Mühendis Mehmet Şükrü Sözerin incelemesi. İki cilt. San Matbaası 1963 ve 1964, Ankara. I. cilt 128 sayfa, 10 lira; II. cilt 152 sayfa, 7,5 lira. Büyük boy. Eşber Yayınları, P.K. 132 - Ankara.

Dini yayınların kitapçı vitrinlerini ve kaldırımları doldurduğu, günlük gazetelerin harıl harıl din ticareti yaptığı bir sırada, 1963 yılında, Mühendis Mehmet Şükrü Sözerin önemli bir kitabı yayınlandı: "Müsbet İlim Metodlariyle Kur'an-ı Kerimi Tetkik, Cilt I". Yazar bu cilde "Âyet Kelimesinin Müspet İlimdeki Anlamı ve Kur'an-ı Kerimde Müspet İlim" adını vermişti. Kitap, çeşitli çevrelerce büyük bir ilgiyle karşılandı. Bunun üzerine yazar, 1964 yılında, serinin II. cildini yayınladı. Birçok resim ve şema ile süslenmiş, itinalı bir baskısı olan ve "Yeniden ve Süratle Uyanış İçin Kur'anda Müspet İlim ve Kişi Bilmediğine Düşmandır" adını taşıyan bu II. cilt ise I. ciltten daha fazla bir ilgi gördü. Bunun sebebini, yüzyıllardır istismar edilmiş olan din konusunun müspet bir kimse, bir mühendis tarafından ele alınmış ve sözde din adamlarının tekelinde tabulaştırılmış olan konunun büyük bir açıklık ve cesaretle verilmiş olmasında aramak gerekir. Hurafe aktarıcılığı, bâtıl nakliyeciliği yapan istismarcılardan bıkmış usanmış olan okuyucu, Mehmet Şükrü Sözerin karanlığa ışık tutan çalışmasını büyük bir ilgiyle karşılamıştır. Bu da göstermektedir ki, dinî konuları halka müspet ilim ışığında vermenin zamanı çoktan gelmiş ve geçmektedir. Konunun önemini kavrayan Mehmet Şükrü Sözerin yorucu çalışmasının ürünü olan iki ciltlik eserin ilgiyle karşılanmasının sebebi budur.

Mehmet Şükrü Sözer, "Âyet Kelimesinin Müspet İlimdeki Anlamı ve Kur'an-ı Kerimde Müspet İlim" adını verdiği I. cildi üç bölüme ayırmıştır. 1. Bölüm: Giriş yahut Hipotez, 2. Bölüm: Esas yahut İddia ve İspat, 3. Bölüm: Kur'anda Müspet İlim yahut Tahkik ve Tatbikat... Bölümler ayrıca kısımlara ayrılmıştır.

"Yeniden ve Süratle Uyanış İçin Kur'anda Müspet İlim ve Kişi Bilmediğine Düşmandır" adını taşıyan II. cilt, Eflâtunun "Bir millet için faydalı olan şey, o milletin tabiat ve bünyesine uygun olmalıdır" sözünü başlık almış olan bir önsözle başlamaktadır. Bu önsözde yazar, "Toplumun ve ferdin başlıca dertlerinin kaynağı, iktisadî yetersizlik ile geleceğe güvensizliktir. Fakat bunların doğurduğu ilk çatışmalar daima din ve ilim kisvesi altında tezahür ederler. Ve bu hal, gizli bir kin halinde şiddetlenmeğe başlar. Daha sonra da bu şiddet, fertlerde ve toplumda her şeyden evvel çalışmaya karşı enerji za'fı husule getirir. Böylece iktisadî düzen daha da bozulur. Dinî açıkgözlerin, ilmi daha iyi düşünenlerin icadı addeden telâkkilerden ve din ile ilmin her ikisinin de tabiî oluşumlar olduklarını kabul etmemekten vazgeçilmedikçe hiç bir kimse toplum için daha iyi bir huzur ve daha faydalı bir ilerleme tesis edemez" demektedir.

II. cildin başına, başta Orgeneral Cevdet Sunayınki olmak üzere, birçok kimsenin mektupları veya mektuplarından parçalar konulmuş. Bunlar da göstermektedir ki, Mehmet Şükrü Sözerin bu çalışması, çeşitli çevrelerce memnuniyetle karşılanmıştır.

II. Cilt de üç bölüme ayrılmış. 1. Bölüm (yanlışlıkla 2. Bölüm şeklinde verilmiş): Mendel Kanunları yahut Soyaçekim Âyetleri, 2 Bölüm: Newton Kanunları veya Gravitasyon Âyetleri, 3. Bölüm: Bilmediğimiz Daha Pek Çok (Âyetler) Var... Yine her bölüm birkaç kısım halinde verilmiş. Cildin sonuna da geniş bir referans eklenmiş.

Burada, bu daracık sayfada, Mehmet Şükrü Sözerin bu iki ciltlik, belki yıllar süren çalışmasını gereği gibi anlatmak, değerlendirmek elbette ki mümkün değildir. Kısaca şunu belirtelim ki Sözer, vaktini ve emeğini çok önemli bir konuya hasretmiştir. İki cildi de, üzerinde dikkatle durarak okuyanlar, özlemini çektikleri bir eserle karşıkarşıya olduklarını derhal anlıyacaklardır. Yüzyıllardır istismar edile edile çeşitli karışıklıklara yol açmış olan kuran ve dinî konuların böyle, uyanık bir mühendis tarafından ele alınmış olması ve müspet bilimin ışığı altında incelenmesi, müspet bilimle bağdaştırılarak verilmesi özellikle sevinilecek bir husustur. Sözerin iki ciltlik incelemesinin büyük bir boşluğu doldurduğu ve okuyucuların kendisine bu konuda destek ve yardımcı olacakları kanısındayım.

H. K.

Yayınlar

GERÇEKÇİLİK AÇISINDAN KAFKA

Roger Garaudy'nin incelemesi. Çeviren: Mehmet Doğan. Hür Yayınları 47. Seri-İş Matbaası 1965. 104 sayfa, 300 kuruş. İsteme adresi: Ankara cad. Cağaloğlu Yokuşu 43, kat 3 - İstanbul.



BAĞIMSIZLIK GÜLÜ

Ceyhun Atuf Kansunun şiirleri. Toplum Yayınları 11, Başnur Matbaası 1965 Ankara, 3 lira. İsteme adresi: Toplum Yayınevi, P.K. 176 - Ankara.



TEMMUZ BİLDİRİSİ

Hasan Hüseyinin şiirleri. Toplum Yayınları 12, Başnur Matbaası 1965 Ankara, 3 lira. İsteme adresi: Toplum Yayınevi, P.K. 176 - Ankara.



ADLE

Remzi İnançın hikâyeleri. Toplum Yayınları 8. Kapak düzeni: Hakkı Torunoğlu. Kardeş Matbaası 1965, Ankra. 88 sayfa, 2 lira. İsteme adresi: Toplum Yayınevi, P.K. 176 - Ankara.



DÜĞÜN GECESİ

Oyun, 1 perde Yazan: Bertolt Brecht. Çeviren: H. Kaya Öztaş. Toplum Yayınları 9. Kapak düzeni: Hakkı Torunoğlu. Matbaacılık Ltd. Şti. Ankara, 1965, 48 sayfa, 2 lira.



İTİN OLAYIM AĞAM

Yusuf Ziya Bahadınlının hikâyeleri. Hür Yayınları 44. Resimler: Balaban. Seri-İş Matbaası 1964 - İstanbul, 80 sayfa, 200 kuruş.



KATILA KATILA GÜLEN KALİMKOS

Kemal Kandaşın romanı. Ataç Kitabevi Yayınları 73. Orhan Mete ve Ortağı Koll. Şti. Matbaası 1964, İstanbul. 144 sayfa, 3 Lira. İsteme adresi: Ataç Kitabevi - İstanbul.

Yayınlar

Doğan Kardeş

Zayıf yüzlü, heyecanlı zat, büyük bir çeviklikle yerinden fırladı, herbir köşesi dergiler ve kitaplarla dolu odaya şöyle bir göz gezdirdi ve hemen, bir kucak dolusu kitabı kaptığı gibi AKİS muhabirinin önüne döküverdi ve:

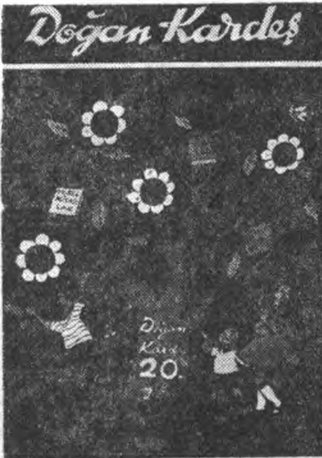
"— Tuhaf bir tesadüf!" diye konuşmağa başladı. "Bu kitapların hepsini bugün aldım. Hava güzel diye Taksimden Tünele kadar yürüyeyim demiştim. Bir kitapçının önünde, merakla kitapları seyreden cin gibi bir oğlan çocuğuna tesadüf ettim. Çocuğun merakla seyrettiği kitap nedir diye baktım ve önünüzde duran şu yüz kızartıcı resimlerle dolu çocuk kitaplarını gördüm. Bundan sonra da karar verdim, Taksimden Tünele gelinceye kadar yolda gördüğüm bu türlü merak uyandırıcı bütün kitapları topladım. İtiraf ederim ki cebimdeki para çok çabuk bitti ve kitapların ancak bir kısmını alabildim. İşte çocuklarımıza ve gençlerimize verdiğimiz gıda, bu! Bunlarla beslenerek nasıl iyi bir şekilde yetişirler? Bunları okuyarak kendilerine ne gibi meşgaleler ararlar ,bunlarla nasıl bir türkçe, nasıl bir dil, nasıl bir sanat zevki edinebilirler? Cevabını size bırakıyorum. Bugün piyasayı saran çocuk yayınlarının çok büyük bir çoğunluğu işte bu kitaplardır. Halbuki bugün bütün dünyada gençliği tehdit eden birçok tehlike ve bunalım eğilimlerini önleyecek olan tek şey faydalı yayındır, kötünün yanında çocuğa iyinin de hiç olmazsa aynı miktarda verilebilmesidir."

Bu olay bundan yedi yıl önce, 1958'de İstanbulda, Doğan Kardeş dergisi yazı işleri bürosunda geçti. Doğan Kardeş dergisi ve Doğan Kardeş Yayınları yazı işleri müdürü Vedat Nedim Tör o gün, AKİS muhabirine, Romada düzenlenmiş olan milletlerarası çocuk yayınları seminerini ve dünya gençliğini tehdit eden kaba zevkli kara çocuk edebiyatına karşı açılan savaşı anlattı.

Vedat Nedim Tör, yıllardanberi memleketimizde bu savaşı yürütmüş ve Yapı-Kredi Bankasının kültür hizmetlerinden biri olan Doğan Kardeş dergisinin ve yayınlarının başında dil, sanat ve muhteva bakımından yetiştirici ve faydalı, örnek bir çocuk edebiyatının yaratılmasına çalışmış bir kimsedir. Çok ucuza mal olan, çabuk okunan âdi polis hikâyelerinin piyasayı sardığı bir devirde çocuklara çekici, sevimli baskılı, düşündürücü, ciddi eserler sunmak ve okutmak gerçekten de güçtür. Fakat Tör, hizmet amacına dayanan büyük bir azimle, yıllardanberi bu yolda çalışmaktadır.

Bahtlı bir çocuk

Vedat Nedim Törün, yıllardır başarıyla sürdürdüğü çalışmasında adını dergisi, bu 23 Nisanda 20 yaşını dolduracaktır. Bu dergiyle büyümüş çocuklardan birçokları memleket içinde ve memleket dışında tanınmış kimseler olmuşlardır. Meselâ Suna Kan, Ayşegül Sarıca, şöhret yolunda yürürken bir kazada hayata veda eden Elçin Karamehmet, İdil Biret, Gülay Uğurata, Ayla Erduran, Öztürk Serengil, Ferruh Doğan, Hikmet Erhan Bener, Talât Sait Halman, seramikçi Alev Ebüzziya, Yıldız Alpar, Halit Refiğ, Tahir Kutsi Makal ve daha pek çok sanatçı, yazar, eğitimci, Doğan Kardeş okuyucusu olmuştur. İşin daha da ilginç tarafı, bunlar ilk başarılarını, Doğan Kardeşin düzenlediği yarışmalarda ve sanat gösterilerinde, meşhur müsamerelerde kazanmışlardır. Doğan Kardeş dergisi çıktığı günden bu yana çocukların boş zamanlarını değerlendirme kampanyası açmış





Doğan Kardeş yayınları
Hizmetin faydalısı

dan güç aldığı bahtsız çocuk, bundan yirmialtı yıl önce evinden ayrılan ve bir daha dönemeyen Doğandır. Doğan, tanınmış iş adamlarımızdan Kâzım Taşkentin oğludur. İsviçreye tahsile gitmiş ve bir dağ kazasında ölmüştür.

Yıllar geçtiği halde, Ayşe Taşkent ile Kâzım Taşkent, örnek bir çocuk olarak yetiştirdikleri yavrularını bir türlü unutamadılar. Nihayet 23 Nisan 1945'te, onu ebediyen yaşatmanın yolunu buldular: Doğan Kardeş dergisini çıkardılar! Doğan gerçi hep aynı yaşta kalacak, hiç büyümiyecekti ama, nesillerin büyümesine, iyi yetişmesine yardımcı olacaktı.

Çocukların sevgilisi Doğan Kardeş ve kampanyaya önayak olacak teşebbüslere girişmiştir. İdil Biret bugün dünya çapında bir sanatçımızdır. Dünyayı dolaşmış, büyük başarılar kazanmıştır. Fakat altı yaşında iken Doğan Kardeşin düzenlemiş olduğu ilk konserinde duyduğu heyecanı hiçbir zaman unutamadığını söylemektedir. Gülay Uğurata da ilk defa Doğan Kardeş müsamerelerinde sahneye çıkmıştır. Ayşegül Sarıca, daha ayağı piyanonun pedallerine erişmeden, Doğan Kardeş müsamerelerine çıktığını ve bu konserlerden dönüşünde piyanoya çok daha fazla bağlandığını, çalışma ve ilerleme azminin kamçılandığını anlatmaktadır. Suna Kanın sanatını ilk keşfedenlerden biri gine Doğan

Kardeştir. Bugün bile, Doğan Kardeşin yetiştirmekte olduğu birçok şöhret vardır. Kimisi şiir yazmaktadır, kimisi hikâye; kimisi resim yapmakta, kimisi müzikle uğraşmaktadır. Her çocuk elbette ki meşhur olamaz. Doğan Kardeş dergisinin en büyük çabası, iyi vatandaş yetiştirme ve çocukların boş zamanlarını değerlendirme, onların mutluluğuna yardımcı olma çabasıdır.

Faydalı bir çalışma

AKİS muhabiri, 1958 yılından sonra Doğan Kardeş yazı işleri müdürlüğüne sık sık uğramış, Galatada, Kuledibindeki kitaplar ve dergilerle dolu odada hep aynı mücadeleyi ve aynı olumlu iş yapma heyecanını görmüştür. Doğan Kardeş dergisi çocuklara hergün yenilikler getirerek, gitgide büyümüş ve güçlenmiştir. Bu arada roman, hikâye, şiir yarışmaları açılmış, Doğan Kardeş yayınları kaliteli, çekici baskılar içinde, temiz türkçenin, sanatın, zevkin ve psikolojiye dayanan eğitim metodunun en güzel örneklerini vermiştir. Kitaplar çocukların ihtiyacına cevap verecek birkaç seri halinde çıkmakta. "Masal ve Hikâyeler" serisi daha çok ilkokulun ilk dönemindeki çocuklara hitabetmekte, onlara türk masallarını ve tanınmış dünya masallarını zevkli şekilde sunmaktadır. "Dünya Çocuk Romanları" daha büyük çocuklar içindir ve ortaokullarda da okunmaktadır. Üçüncü seri ise "Faydalı Kitaplar" adını almaktadır. Bunlar da, bilgi bakımından, çocuklara büyük yardımcı olmaktadırlar.

Doğan Kardeş dergisi ve Doğan Kardeş yayınları memleketimizde yalnızca büyük bir boşluğu doldurmakla kalmamakta, aynı zamanda çocuklara iyi bir alışkanlık vererek, bu işin ticaretini yapanlar için iyi bir ders de teşkil etmektedir. Çocukların, kötünün yanında iyiyi seçme alışkanlıkları konusunda annelerle öğretmenlere büyük ve önemli bir görev düşmektedir.

Gençler ve Siyaset

Gazete haberlerine göre, İstanbulda Üniversite öğrenci teşekküllerinin siyasetle uğraşıp uğraşmadıkları savcılıkla tespit edilecek ve tüzüklerine aykırı olarak siyasetle uğraştıkları tespit edilen teşekküller kapatılacakmış.

Öğrenci teşekküllerinde son zamanlarda meydana gelen ayrılıklar birtakım ihbarlara yol açmış ve bunun sonucunda da savcılık tahkikat açmaya ve meseleyi incelemeye karar vermiştir. Şimdi bütün mesele, siyasetle uğraşmaktan neyin kastedildiğinin anlaşılmasıdır. Çünkü yalnız bu olayla ilgili olarak değil, daha birçok durumlarda öğrenci teşekküllerinin siyasetle uğraştıkları iddia edilmekte ve gençler bu yüzden ağır ithamlar altında bırakılmaktadırlar. Gençlerin memleket meseleleriyle yakından ilgilenmeleri, bunların üzerinde durarak, siyasi olayları izleyerek, tarafsız bir şekilde seslerini ve düşüncelerini duyurmaları elbette ki siyasetle uğraşmak anlamında ele alınamaz. Zaten türk gençliğinin bu anlamda siyaseti yakından izlemesi ötedenberi bir gelenek halini almıştır: gençler, birçok vesilelerle bildiriler yayınlarlar ve mitinglerle, gösterilerle fikirlerini açıklıyarak, memleketi yöneten kuvvetler üzerinde etkili olurlar. Bir memleketin en idealist ve dinamik zümresini teşkil eden gençliğin memleket meselelerinde sesini duyurması zaten çok tabii birşeydir. Üstelik bu, devrimci ve atatürkçü cumhuriyetimizin temel güçlerinden biridir. Ancak gençlik teşekküllerinin bütün bu davranışlarında tarafsız olmaları, memleket menfaatlerini gözeten samimiyet ve ölçü hudutlarını aşmamaları, siyasi teşekküllerin veya gizli siyasi emellerin âleti olmamaları da tabii ki şarttır.

Gençler, memleket meseleleri üzerinde elbette ki seslerini duyuracaklar, düşüncelerini rahatlıkla, korkusuzca açıklıyacaklar, Cumhuriyetin, Atatürk ilkelerinin, demokrasi ve Anayasa düzeninin savunucusu olacaklar ve bunlara karşı bütün tutum ve davranışları olanca güçleriyle protesto edecekler, memleket yöneticileri ve siyasi partiler üzerinde bu yoldan etkili olacaklardır. Gençleri bu faaliyetlerinden ötürü kimse kınayamaz. Zira bu, siyasetle uğraşmak demek değildir. Eğer öğrenci teşekkülleri siyasi partilerle veya gizli teşkilâtlarla gizli işbirliği kurar, buna göre maksatlı bir politika güderlerse, ancak o zaman tüzüklerine göre suçlu düşerler.

Birleşik Amerikada siyasetle uğraşmayan bir kadın derneği vardır. "Kadın Seçmenler Kulüpleri" ismini alan bu teşekkülün başlıca görevlerinden biri, siyasi partilerin faaliyetlerini ve memleket meselelerini ele alış şeklini yakından izlemek, siyasi partiler ve onların adayları, üyeleri hakkında kamuoyunu aydınlatarak, oyların en selâmetli şekilde kullanılmasına yardımcı olmaktır. Bu dernek tarafsızdır. Politikayı etkiler ama, politikanın dışındadır. Muhtelif öğrenci teşekküllerinde çalışan gençlerin muhtelif partilere sempatizan veya kayıtlı olmaları da elbette ki bir suç değildir. Fakat teşekküllerin tarafsız hareket etmesi şarttır. Buna rağmen, gençlerin tarafsız olarak savundukları fikirler, onları daima belirli bir zümrenin karşısında bırakmış olabilir. Meselâ atatürkçülüğün gerektirdiği hamleleri savunan gençler, muhafazakâr fikirleri temsil edenlerin daima karşısında görünmüşlerdir. Muhafazakârlar bu yüzden gençleri daima en ağır ithamlar altında bırakmışlardır. Bunlar, gençlerin yalnız kitapları ile meşgul olmalarını, memleket meselelerinde ise âdeta sağır, kör ve dilsiz kalmalarını isterler. Bu, mümkün değildir. Gençler yalnızca kitapları içine gömülerek değil, memleket meseleleri üzerine eğilerek yetişirler ve bu meseleleri dile getirirler. Bu, onlar için vazgeçilmez bir görevdir.

Jale CANDAN

GırGır

GırGır



GIRGIRLA SÜPÜRMEK ZEVKTIR. YORMAZ VE TOZ KALDIRMAZ

GırGır

(AKİS: 240)

1965 YILINDA

2.5 MİLYON LİRA

* Fevkalâde apartman daireleri
* Çeşitli, zengin para ikramiyeleri

AKBANK

Vadeli her 100, vadesiz her 200 liraya ayrı bir kur'a numarası

(AKİS: 246)

GÜR

GÜR HALI SÜPÜRGESİ, GÜR MEYVE PRESİ, MİNİK HALI SÜPÜRGESİ

TÜRKİYE G. SATICISI GÜR Tic. Ltd. Şti. Ankara

(AKİS: [illegible])

T.R.T.

Yurtdışı yayınları

Kısa dalga Ankara Radyosu tarafından yapılan yurtdışı yayınlarının boşuboşuna para harcanmasına yol açmasının sebeplerinin başında, bu servise gösterilen ilgisizlik gelmektedir. Herşeyden önce, bu servisteki elemanların sayısı son derece azdır. Meselâ türkçe yayın yapan spikerlerin sayısı beşi geçmemektedir. Yabancı dil spikerleri ise hem tercüme işlerinde çalışmak, hem de mikrofonda konuşmak zorundadırlar. Kendilerine haber veya program konusunda yardımcı olabilecek eleman alınması hususuna önem verilmemiştir. Bugüne kadar yurt yayınları için bir sınav açıp herhangi bir alanda yetişmiş eleman almak hususu da düşünülmemiştir. Ayrıca, bu servisin programcı olarak kullanacağı bir tek elemanı dahi yoktur.

Yurtdışı yayınlarını yeniden kurmakta büyük fayda vardır. Bu kuruluşta öncelikle ele alınması gereken konulardan biri muhakkak ki, kısa dalga Ankara Radyosu vericilerinin takatlerinin arttırılmasıdır. Dünyanın çeşitli bölgelerine ulaşan bu istasyonların en çok şikâyete yol açan yönleri, rahatlıkla dinlenememeleridir.

Teknik gücü yükseltilecek olan istasyonların yanısıra, yurtdışı yayınlarının iç durumunun da gözden geçirilmesi gerekir. Bugün, yurtdışı yayınları servisi Ankara Radyosu Müdürlüğüne bağlıdır. Oysa yurt içine yayın yapan ve bu sebepten de bambaşka bir niteliğe sahip olan Ankara Radyosu yönetiminin yurtdışı yayınlarıyla ilgilenmesine, ilgilendiği takdirde de mevcut problemlerden ötürü birşeyler yapmasına imkân yoktur. Bu sebeplerden yurtdışı yayınlarının apayrı bir servis olarak bir müdürlük altında toplanması ve bu müdürlüğe program şeflerinin ve program prodüktörlerinin atanması şarttır. Bu arada unutulmaması gereken noktalardan biri de, türkçe spikerlerinin sayılarının arttırılması ve yurtdışı yayınlarının bugün Ankara Radyosu içinde sıkışıp kaldığı iki odadan kurtarılıp, daha geniş bir yere nakledilmesidir.

Bilindiği gibi, kısa dalga Ankara Radyosu, türkçe dahil, 16 dilde yayın yapmaktadır. Bu kadar çok dilde yapılan yayınlarla nerelere erişildiği ve ne gibi sonuçlar alındığı kesinlikle bilinmemektedir. Herşeyden önce hangi dilde yayın yapılması gerektiğinin ve bunun Türkiyeye ne gibi faydalar sağlayacağının kararlaştırılması lâzımdır. 359 sayılı kanuna göre, TRT nin, bu konuda Dışişleri ve Turizm ve Tanıtma Bakanlıkları ile işbirliği yaparak, uygulanacak esasları ve usulleri tesbit etmesi gerekmektedir. Ancak, henüz bu işbirliğinin hangi safhada olduğu bilinmediğinden, üzerinde fikir yürütmek için zaman biraz erkendir. 1 Mayıs 1965'de TRT'nin kuruluşunun birinci yılının tamamlanacağı düşünülürse, bu konuda daha çabuk davranmanın şart olduğu kendiliğinden anlaşılır.



Radyoevinde teknisyenler çalışıyor

Gayret başa düşünce..

İlgisizlik örnekleri

Pogramlara gelince; bu konuda yurtdışı yayınlarının asıl derdi bütün çıplaklığıyla meydana çıkmaktadır. 15 yabancı dilde yayın yapılan saatlerde, haberlerin dışında, Türkiye ile ilgili bir tek kelimeye rastlamak son derece güçtür. Fakat bu yayınların yapıldığı istasyonun ismi "Türkiyenin Sesi" dir. Buna rağmen memleketimizin iktisadi, sosyal ve kültürel alanlarda kaydettiği gelişmelere veya olaylara "Türkiyenin Sesi"nde yayınlanan programlarda rastlamak mümkün değildir. Turizmi teşvik için dış memleketlere bir tek yayın bile yapılmamaktadır. Gerçi programların ilk 10 dakikasını kapsayan haber bültenlerinde veya haberleri izleyen konuşmalarda bu konulardan bahseden bir-iki kelime duymak mümkündür ama, dış memleket dinleyicisinin, televizyonun da rekabeti karşısında, daha olgun ve ilginç programlar aradığı da bir gerçektir. Bu şekilde program yapılamadığı için, yabancı dillere ayrılan 30 dakikalık sürenin ilk 10 dakikasından sonraki 20 dakikalık bölümde müzik çalınmaktadır. Ne yazık ki bu müzik Ankara Radyosunun diskoteğindeki en eski ve en cızırtılı plâklardan sağlanmaktadır.

"Türkiyenin Sesi"nde yayınlanan haber bültenleri ise yurtdışı yayınlarına karşı gösterilen ilgisizliğin bir başka örneğidir. TRT, çalışmaya başladığı ilk günlerdenberi bir "Haber Merkezi" kurmağa önem vermiş ve en kısa zamanda bu fikri gerçekleştirerek yürürlüğe koymuştur. Bu arada Kıbrıs meselesi de önemini hiç kaybetmeden devam etmiş ve yurtdışı yayınlarında türk tezinin anlatılması ve bu konu ile ilgili haberlerin verilmesi bir kere daha ön plâna çıkmıştır. Buna rağmen yeni kurulan "Haber Merkezi"nin imkânlarından yurtdışı yayınları istifade ettirilmemiş ve "Türkiyenin Sesi" haber bültenlerini eskisi gibi yine iki-üç kişi hazırlamağa devam etmiştir.

Yurtdışı yayınlarına karşı yıllardan beri gösterilen bu ilgisizlik nereden gelmektedir? Kısa dalga Ankara Radyosunun yayınları yurt içinden pek az dinlenmektedir. Bu sebepten ötürü, yapılan hataların veya yayınların tesir derecesini yurt içinde ölçmek elbette ki mümkün olamaz. Ayrıca, kısa dalgadan yapılan yayınların dinleyici üzerinde bıraktığı izlenimleri de öğrenmeye pek imkân yoktur.

TİYATRO

Ankara

Mevsim sonu

Ankarada ,birdenbire gelen soğuk dalgasından sonra birdenbire bastıran ılık sıcaklar mevsim sonunun yaklaşmakta olduğunu haber vermekte. Başkent sahneleri de, mevsimi parlak bir şekilde kapatmak için, son oyunlarını oynamıya hazırlanmaktadırlar. Bu satırlar AKİS'te çıktığı gün, Devlet Tiyatrosunun üç bölümünde ve iki sahnesinde yeni premiere'ler verilmiş olacaktır. Bunlardan biri, Opera bölümünün kısa bir süre için tekrarlıyacağı "Cavalleria Rusticana" ("Köylü Namusu"), öbür ikisi ise, Büyük Tiyatro ile Yeni Sahnede, Dram bölümünün son oyunlarıdır.

Devlet Tiyatrosunun öbür sahnelerine gelince: Altındağ Tiyatrosunda rahmetli Reşat Nurinin "Hülleci"si, tahminlerin üstünde büyük ilgi görmüş, aylardanberi oynandığı halde seyircisi tükenmemiştir. Bu güzel komedinin mevsimi "kapalı gişe" kapatacağı sanılmaktadır. Devlet Tiyatrosun da, aynı şekilde, mevsimi kapatacağı sanılan bir ikinci büyük başarı da Recep Bilginerin Üçüncü Tiyatroda oynanmakta olan "İsyancılar"ıdır.

Oda Tiyatrosunda

Başkentin bu altmışbeş kişilik cep tiyatrosu ,son yıllardaki tutumunu devam ettirerek az kişili, küçük, ama yeniliği, çeşni değişikliği olan özlü oyunlar vermektedir. Son örneklerden biri Wolf Mankowitz'in Gogolün ünlü hikâyesinden sahneye uyguladığı "Palto"dur ve Suat Taşerin, Hüseyin Mumcunun dekorları içinde sahneye koyduğu bu bir perdelik - ve dört kişilik - oyun Kerim Afşar, Yalın Tolga, Zafer Ergin ve Savaş Başar gibi genç sanatçılar için bir ekip başarısı olmuştur. Öbürü de René de Obaldia'nın, gene bir perdelik, "Edouard ile Agrippine"idir Ergin Orbeyin sahneye koyduğu bu oyunda Ali Algın ile Jale Birsel ve Savaş Başar da mükemmel bir trio kurmuşlardır.

Yeni Sahnede "Yerma"

Yeni Sahnede uzun süre devam eden Dürrenmatt'ın "Yaşlı Hanımın Ziyareti"'ni, 14 Nisan akşamından itibaren, Tahsin Saraçın Federico Garcia Lorca'dan çevirdiği "Yerma" almış olacaktır. Ünlü şairin en tanınmış oyunlarından biri olan "Yerma", bilindiği gibi, kısırlığın dramıdır. Ergin Orbeyin sahneye koyduğu, Hüseyin Mumcunun dekorlarını çizdiği eserde belli başlı rolleri Gökçen Hıdır (Yerma), Halûk Kurdoğlu (Juan), Tülay Artuk (Maria) ve Melek Tartan (Dolores) oynamaktadırlar.

1 Piyes gördüm



Oyun : "Ben Devletim", (Komedi, 3 perde).

Yazan : Recep Bilginer.

Tiyatro : Küçük Sahne (Ulvi Uraz Topluluğu - İstanbul).

Sahneye koyan : Ulvi Uraz

Dekor : Duygu Sağıroğlu.

Konu : "İsyancılar"ı İstanbuldan sonra Ankarada da geniş bir ilgi görmüş olan Recep Bilginerin yeni oyunu, ne yazık ki umdurduğunu buldurmuyor seyirciye. "Ben Devletim" gibi iddialı bir ad altında sahneye çıkarılan oyun, getirildikleri makamları babalarının çiftliği gibi kullanmıya alışmış olan, benzerlerini çok iyi bildiğimiz bir Genel Müdür kuşağının gülünç bir örneğini tanıtıyor. O kadar gülünç ki, daktilosunun kolları arasında histeri, karısının öfke ve gazabı karşısında da korku krizleri geçiren bu acaip yaratığın "Devlet olma" özentisinin nedenleri anlaşılamıyor. Belli ki yazar bir diktatör taslağının karikatürünü çizmek istemiş... Ne çare ki karikatür gülünç olmakla kariatür olamıyor, gülünç fikirleri ve davranışları ciddi ciddi benimsemekle karikatür oluyor. Genel Müdürün çevresindeki kişiler de, gerçek bir çevreyi yansıtacak kişilikten yoksun gölgeler...

Oynıyanlar : Nur İnsel (Sekreter), Gündüz Kalıç (Vatandaş), Metin Akpınar (Evrak Şefi), Necabettin Yal (Odacı), Celile Toyon (Daktilo), Ulvi Uraz (Umum Müdür), Sıtkı Akçatepe (İdare Meclisi Reisi), Alev Koral (U. Müdürün Karısı), Demir Can (Müfettiş) v.s.

Beğendiğim : Bütün silikliklerI içinde rollerine itinalı ve ölçülü oyunlarıyla bir renk, bir ifade katmağa çalışan Alev Koral, Nur İnsel, Celile Toyon, Metin Akpınar, Necabettin Yal, Demir Can.

Beğenmediğim : Ulvi Urazın, biteviyeliğinden, aşağılık duygusu içindeki zavallı - âdeta kadınca - hırçınlıklarından ve tahakküm hırsından bir gülme unsuru yaratmak umuduyla, fars halinde oynadığı başrolde, farkında olmadan düştüğü otomatizm... Yazarın ilgi çekici, oyun boyunca gelişen, gerçek ve sürükleyici bir aksiyondan yoksun olan yapısı...

Sonuç : Yazar, demokratik görünüşler altında, bazı idarecilerin ruhlarına sinmiş olan zorbalık, diktatörlük eğilimlerini hicvetmek istemiş, ama ne yazık ki hevesi kursağında kalmış.

Lütfi AY



"Devlet Benim"de Ulvi Uraz

Demekle olmuyor ki...

A. B. D.

Yabancıların zaferi

Törenin dış görünüşünde hiç bir değişiklik yoktu: Hollywood'un demirbaş kişileri, en cicili bicili elbiseleriyle Santa Monica toplantı salonunu her zamanki gibi doldurmuşlardı. Kapının önü, her zamanki gibi birbirini ezen meraklılarla doluydu. Işıldaklar her zamanki gibi gökyüzünü yalıyordu. Televizyon, sinema kameraları, fotoğrafçılar, mikrofonlar her zamanki gibi faaliyetteydi. Birkaç yıldır üstüste Oscar dağıtımı törenlerinin gedikli tanıtıcılığını yapan Bop Hope, her zamanki gibi esprilerini birbiri ardından sıralıyordu. Bob Hope'tan artakalan vakit her zamanki gibi şarkı ve müzikle doldurulmuştu - bu defa Judy Garland, Cole Porter'in şarkılarını söylüyordu -. Mühürlü zarflar açılırken her zamanki gibi ortalığı derin bir sessizlik kaplıyor, sonra bir uğultu, ardından bir alkış yükseliyordu. Her zamanki "sevinç gözyaşları" dökülüyor, minnettarlık bildiren demeçler veriliyor, nihayet Beverly Hilton Otelindeki geleneksel "Oscar Partisi" geceyi kapatıyordu.

Evet, görünüşte hiçbir şey değişmemişti. Hollywood'lular otuzyedinci defa olarak yıllık, geleneksel "âyin"lerini aynı sadakatle yapıyorlardı. Ama böyle giderse Oscar'ın tarifini değiştirmek gerekecekti; böyle giderse, "Oscar'lar her yıl Amerikada ingilizlere dağıtılan bir ödüldür" demek gerekecekti veya daha genel bir tarifle "Orcar'lar her yıl Amerikada yabancılara verilen ödüldür" denecekti. Mühürlü zarflar birer birer açılırken ortaya çıkan gerçek buydu: En iyi erkek oyuncu ödülü ingiliz Rex Harrison'a verilmişti. En iyi kadın oyuncu ödülü ingiliz Julie Andrews'e gitmişti. En iyi yardımcı erkek oyuncu ödülünü ingiliz Peter Ustinov almıştı. En iyi siyah-beyaz görüntü yönetmeni ödülü ingiliz Walter Lassally üzerinde kalmıştı. En iyi adapte senaryo ödülünü ingiliz Edward Anhalt almıştı. En iyi yardımcı kadın oyuncu fransız Lila Kedrova idi. En iyi siyah-beyaz film dekoru ödülü yunanlı Vasili Fotopulosa lâyık görülmüştü. En iyi uzun dokümanter film ödülünü Jacques Yves-Cousteau kazanmıştı.

İki "Fair Lady"

Hollywood'lular herhalde bu 37. Oscar'ların sonuçları üzerinde uzun uzun - ve acı acı - düşüneceklerdir. Her şeyden önce bu sonuç, Hollywood'un kendi kendine güvensizliğinin, aczini itirafın bir belirtisiydi. Sonra da, İkinci Dünya Savaşı sonunda parlak bir geleceğe doğru yol alırken Hollywood tarafından çelmelenen ingiliz sinemasının, uzun yıllar sonra yeniden dünya piyasasında eski yerini tutmağa başlıyacağını gösteriyordu. Fakat bu sonuçlar, 6 Nisanda Santa Monica toplantı salonunda bir araya gelenlerin akıllarından bile geçmiyordu. Onlar o gece herşeyden önce dramatik bir sahnenin nasıl geçeceğini düşünmekle meşguldüler: Dramatik sahne, Audrey Hepburn ile Julie Andrews'ün Oscar alış verişinde karşı karşıya gelmesiydi. Sahnenin dramatikliği ise şundaydı: Julie Andrews, "My Fair Lady"yi Broadway sahnelerinde yıllarca temsil etmişti. Sonra bu müzikalin filme çekilmesine karar verilmişti. Herkes, Julie Andrews'i sahnede yarattığı Eliza rolünü filmde de yaratmakta "tabii aday" görüyordu. Ama Warner'ler Audrey Hepburn'u Julie Andrews'e tercih ettiler. Julie Andrews ise başka bir müzikalde "Mary Poppins"te oynadı. Sonra, gel zaman git zaman, sıra Oscar adaylarının açıklanmasına geldi, herkes büyük bir sürprizle karşılaştı: En iyi kadın oyuncu Oscar'ına gösterilen beş aday arasında "My Fair Lady"nin baş oyuncusu Audrey Hepburn yoktu, buna karşılık "Mary Poppins"in baş oyuncusu Julie Andrews vardı. Fakat iş bununla bitmiyordu. Julie Andrews'in Oscar'ı alması, Hepburn'ün de Oscar'ı vermesi ihtimali vardı. Nitekim öyle oldu: Julie Andrews en iyi kadın Oscar'ını kazandı. Bir beyin kanaması geçiren geçen yılın en iyi kadın oyuncusu Patricia Neal'e vekâlet eden Audrey Hepburn ise, kendisinin beyazperdedeki, Julie Andrews'in de sahnedeki "My Fair Lady"de oyun arkadaşı olan Rex Harrison'a en iyi erkek oyuncu Oscar'ını verdi. Sahnede iki kadın oyuncunun karşılaşması, tabiatiyle herkesin soluğunu kesen bir manzara oldu. Fakat Hepburn son derece umursamaz ve rahat tavrıyla tam not aldı. Ödüllerin dağıtımından sonra Rex Harrison'un Hepburn ve Andrews'i iki yanına alarak "My Two Fair Ladies" esprisini yapması havayı büsbütün yumuşattı.



Van Dyke ile Andrews "Poppins"te

Son gülen iyi güler

Müzikallerin zaferi

37. Oscar'ların değişik bir yönü, en iyi film ödülü için "favori" sayılan iki filmin de müzikal olmasıydı. Oscar için oy sahibi olan Hollywood'lular öteden beri müzikallere üvey evlât muamelesi yapıyorlar, müzikaller en iyi film bölümüne nâdiren girebiliyorlardı. Oysa bu defa iki müzikal, en iyi film için başabaş mücadele ettiler ve 12 Oscar'a aday gösterilen "My Fair Lady", 13 Oscar'a aday gösterilen "Mary Poppins"i "takarak" en iyi



Kedrova ile A. Quinn "Zorba"da

Hollywood'da bir meçhul

film ödülünü kazandı. Müzikallerin zaferi bununla kalmadı. En çok Oscar kazananlar da yine bu iki müzikal oldu. "My Fair Lady" en iyi film Oscar'ıyla birlikte yedi Oscar daha aldı: En iyi yönetmen, en iyi erkek oyuncu, en iyi renkli film dekoru, en iyi renkli film görüntüsü, en iyi renkli film kostümü, en iyi ses alma, en iyi müzik adaptasyonu... "Mary Poppins" de beş Oscar topladı: En iyi kadın oyuncu, en iyi orijinal müzik, en iyi özel etkiler (görüntü), en iyi şarkı, en iyi montaj... Bu iki müzikali, üç Oscar'la yunanlı yönetmen Mihalis Kakoyannisin "Zorba the Greek" filmi izliyordu: En iyi yardımcı kadın oyuncu, en iyi siyah-beyaz görüntü, en iyi siyah-beyaz dekor...

Emektar yönetmen

Bernard Shaw'ın ünlü "Pygmalion" oyununun Alan Jay Lerner eliyle Broadway sahnesine müzikal olarak adapte edilmiş şekli olan "My Fair Lady"yi filme alan George Cukor, bu çalışmasıyla en iyi yönetmen Oscar'ını kazanmıştı. Cukor, Broadway'in de Hollywood'un da emektar bir sanatçısıydı. 1931'denberi film çeviren Cukor, özellikle dram ile duygusal komedi karışığı bir film çeşidinin ustası sayılmaktaydı. Nitekim, çevirdiği filmler arasında "David Copperfield", "Romeo and Juliet" adaptasyonları, "La Dame aux Camélias" (Camille) adaptasyonu bulunmasına rağmen, asıl ününü "Philadelphia Story", "Adam's Rib", "Born Yesterday - Dünkü Çocuk", "It Should Happen to You" gibi komedilerle yapmıştı. Cukor, müzikallerin de yabancısı değildi. "Cinemascope"u ilk olarak müzikaller de en usta uygulayan - "A Star is Born"da - Cukor'du. "Les Girls - Üç dünya güzeli", müzikallerin "klâsikleri" arasında yer alıyordu.

En iyi erkek oyuncu Oscar'ını kazanan Rex Harrison da, Cukor gibi hem sahnenin, hem de beyazperdenin emektarları arasındaydı. 1937'denberi film çeviren Harrison özellikle 1941'de Bernard Shaw'ın piyesinden adapte edilen "Major Barbara"yla başarı kazanmış, 1946'da Hollywood'a geçerek "Anna and the King of Siam"ı çevirmiş, birkaç yıl önce de "Cleopatra"daki oyunuyla bu dedikodulu filmin sanat bakımından üzerinde söz edilebilecek hemen hemen tek yönünü temsil etmişti. Harrison "My Fair Lady"deki Profesör Higgins rolünü sahnede binden fazla temsilde canlandırmıştı. Harrison'un sahnedeki oyun arkadaşı Julie Andrews beyazperdenin "yeni"lerindendi. Yardımcı oyunculara gelince, Peter Ustinov da Harrison gibi perde ve sahne emektarlerindendi. Buna karşılık, "Zorba the Greek"teki oyunuyla Oscar kazanan Lila Kedrova geniş seyirci kütlesinin hele Hollywood'luların tamamiyle yabancısıydı. Rus asıllı olan Kedrova Fransada birkaç filmde oynamakla birlikte, asıl ününü Paris sahnelerinde yapmıştı. Bundan dolayı Gladys Cooper, Edith Evans, Agnes Moorehead gibi ünlü adayların yanında Kedrova'nın Oscar alacağına kimse ihtimal vermemişti.

37. Oscar dağıtımı, gerçekten sürprizler içinde geçmişti...



GRİPİN

bütün ağrıları keser

● baş, diş, adale, sinir ve soğuk algınlığından mütevellit bütün ağrıları derhal teskin eder

● bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır

● romatizma, lumbago siyatik ağrı ve sızılarına karşı faydalıdır



Mideyi bozmaz kalbi ve böbrekleri yormaz